

VELAYETİN DEĞİŞTİRİLMESİ YARGILAMASINDA İLGİLİLER

THE PARTICIPANTS IN THE CUSTODY MODIFICATION PROCEEDING

Zeynep Sümeyra DEVECİ*

Özet: Hukuk Muhakemeleri Kanunu gereğince velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesine ilişkin yargılama, çekişmesiz yargı işleri arasında yer almaktadır. Bu düzenlemenin sonucu olarak, velayetin değiştirilmesine ilişkin yargılamalar bakımından çekişmesiz yargıya ilişkin kavram ve kurallar uygulama alanı bulacaktır. Çekişmesiz yargı bakımından önem arz eden ve yargılamanın süjesi olarak yargılamada yer alan kişiler, bu yargılamada ilgili olarak adlandırılmaktadır. Velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından da yargılamanın süjesi olan ilgililerin kim olduğunun ve hangi kurallar çerçevesinde yargılamada yer alarak haklarını kullanabileceklerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çekişmesiz Yargı, İlgili, Velayetin Değiştirilmesi, Hukukî Dinlenilme Hakkı

Abstract: According to the Code of Civil Procedure, proceedings regarding the transferring of custody from one of the spouses to the other belongs to the non-contentious jurisdiction. As a result of this regulation, the concepts and rules of non-contentious jurisdiction will be applied to the proceedings on the change of custody. The persons who are important in terms of non-contentious jurisdiction and those who take part in the proceedings as the subject of the proceedings are referred to as participant in these proceedings. It is necessary to determine who are the participants as subjects of the proceedings and according to which rules they can participate in the proceeding and exercise their rights in relation to the change of custody proceedings.

Keywords: Non-contentious Jurisdiction, Participant, Change of Custody, Right to Be Heard

* Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, av.zeynepdeveci@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2135-6471, Makalenin Gönderim Tarihi: 17.03.2023, Kabul Tarihi: 21.06.2023

GİRİŞ

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 335 vd. maddelerinde düzenleme alanı bulan velayet, ergin olmayan çocuklar ile ilgili olarak anne ve babaya tanınan hak ve yetkiler bütünü olarak kabul edilmektedir.¹ Anne ve babanın evli olması halinde kural olarak velayet birlikte kullanılır (TMK m. 336). Ancak anne ve babanın boşanması halinde hâkim, velayeti eşlerden birine tevdi eder. Velayetin eşlerden birine verilmesinden sonra veya kanun gereği anne ve babanın evli olmaması nedeniyle velayetin anneye ait olduğu hallerde, durum ve koşulların değişmesi ve çocuğun yararı bakımından gerekli olması halinde, velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesi mümkündür. İşte bu yargılama uygulamada velayetin değiştirilmesi yargılaması olarak adlandırılmaktadır.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m. 382'de velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesi çekişmesiz yargı işleri arasında sayılmıştır. Bu sebeple söz konusu yargılama bakımından çekişmesiz yargıya özgü kavram ve kurumlar uygulama alanı bulacak ve bu yargılama usulüne özgü hükümler dikkate alınacaktır. Bu noktada karşımıza çıkan en önemli farklılıklardan biri çekişmeli yargıdaki davadan farklı olarak, çekişmesiz yargıda davacı ve davalı kavramları yerine ilgili kavramının kullanılmasıdır.² Çekişmesiz yar-

¹ Selahattin Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, İstanbul, 1982, s. 497; Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara, 2015, s. 1074; Bülent Köprülü/Selim Kaneti, *Aile Hukuku*, İstanbul, 1985/1986, s. 248; Kemal Oğuzman/Mustafa Dural, *Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998, s. 272; Mustafa Dural/Tufan Ögüz/Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*, 16. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022, s. 365; Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, *Aile Hukuku*, İkinci Cilt, Beta, Yenilenmiş 20. Bası, İstanbul, 2017, s. 406-407; Rona Serozan, *Çocuk Hukuku*, Vedat Kitapçılık, 2. Baskı, İstanbul, 2005, s. 250; İsmail Özmen, *Velayet Hukuku Davaları ve Çocuk Mahkemeleri*, Kartal Yayınevi, Ankara, 2005, s. 29; Selma Çetiner, "Velayet Müessesesinin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Niteliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, Özel Sayı (Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan), s. 42.

² Friedrich Lent, *Freiwillige Gerichtsbarkeit*, 3. Baskı, München und Berlin, 1958, s. 22; Baki Kuru, *Nizasız Kaza*, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1961, (Nizasız Kaza), s. 139; Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 6. Baskı, Cilt I, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 886; Ali Cem Budak, "Türk Hukukunda Çekişmesiz Yargı", *Medenî Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı-IV*, Ankara, 2005, (Toplantı), s. 154-155; Baki Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku*, Legal Yayınevi, İstanbul, 2016, (İstinaf), s. 920; Muhammet Özkes, *Medenî Usul Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı*, Yetkin, Ankara, 2003, (Hukukî Dinlenilme Hakkı), s. 268; Muhammet Özkes, "Çekişmesiz Yargıda İlgililerin Kanun Yo-

gı bakımından ilgililer, yargılama neticesinde verilecek olan karardan hukukî durumu etkilenen veya etkilenme ihtimali bulunan kişilerdir.³ Bu sebeple davacı ve davalı kavramından daha geniş olarak ele alınmaktadır. Bunun sonucu olarak, yargılamada şekli olarak yer almasa da hukukî durumu etkilenecek olduğundan maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olan kişilere de birtakım hakların tanınması gerekmektedir.

Çekişmesiz yargı işleri bakımından kimlerin ilgili sıfatına sahip olacağı her bir çekişmesiz yargı işi bakımından özel olarak tespit edilmesi gereken bir husustur. Zira somut olayın özelliğine göre yargılamadan hukukî durumu etkilenecek olan kişiler değişebilmektedir. Bu çalışmamızda velayetin değiştirilmesi bakımından ilgili sıfatına sahip olan kişilerin tespit edilmesi ve bunların yargılamada hukukî durumunun belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmamızda öncelikle velayet ve velayetin değiştirilmesi hususlarına ilişkin genel bir çerçeve çizildikten sonra velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından uygulama alanı bulan usul kuralları, çekişmesiz yargıya özgü kurallar dikkate alınarak genel olarak açıklanacaktır. Sonrasında velayetin değiştirilmesi bakımından ilgili sıfatına sahip olan kişiler maddî anlamda ilgili ve şekli anlamda ilgili kavramları ile ilişkilendirilerek tespit edilecek ve bu kişilerin yargılamada dinlenmelerine ilişkin açıklamalardan sonra hangi usul işlemlerini ne kapsamda yerine getirebilecekleri ortaya konulacaktır.

luna Başvuru Hakkı", Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara, 2008, (İlgili), s. 688; Muhammet Özkes, Temel Hukuk Bilgisi, On İki Levha Yayıncılık, 11. Bası, İstanbul, 2021, (Temel Hukuk), s. 173; Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, Medenî Usûl Hukuku, Yetkin, 4. Bası, Ankara, 2021, s. 598; Süha Tanrıver, Medenî Usûl Hukuku, Cilt I, Yetkin, Ankara, 2021, (Medenî Usûl), s. 115; Walter Zimmermann, Die Beteiligten im neuen FamFG, FPR, 2009, 1-2, s. 5; Serdar Kale, Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 36; Theodor Keidel /Werner Sternal, FamFG Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit Kommentar, 20. Auflage, München, 2020, § 7, Rn. 8-13.

³ Kuru, Nizasız Kaza, s. 141; Baki Kuru, "Freiwillige Gerichtsbarkeit im Türkischen Recht", Prof. Dr. Fadıl Sur'un Anısına Armağan, Ankara, 1983, (Freiwillige Gerichtsbarkeit), s. 407; Özkes, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s. 269; Theodor Keidel, FamFG Gesetz Über das Verfahren in Familiensachen in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit Kommentar, 20. Baskı, 2020, FamFG §7 Rn. 9; Budak, Toplantı, s. 155; Kâmil Yıldırım, "Alman Hukukunda Çekişmesiz Yargı", Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı-IV, 30 Eylül-11 Ekim 2005, Ankara, s. 31; Kale, s. 35.

I. VELAYET HAKKI VE VELAYETİN DEĞİŞTİRİLMESİ KAVRAMI

A. Genel Olarak Velayet Hakkı

Velayet, küçük veya istisnai hallerde hakkında kısıtlılık kararı verilen çocuklarla ilgili olarak kanun tarafından anne ve babaya tanınan görev, yetki ve haklar bütünü olarak tanımlanmaktadır.⁴ Velayet, anne ve baba bakımından bir hak olmakla birlikte aynı zamanda bir yükümlülük olarak kabul edilmektedir.⁵ Ancak bu hak sübjektif bir hak olmayıp üzerinde tasarruf edilemez ve yalnızca çocuğun yararı için kullanılmalıdır.⁶ Dolayısıyla anne ve baba velayet hakkı kapsamında bazı haklara sahipken aynı zamanda bazı görevleri de bulunmaktadır. Bu sebeple velayet hakkının çocuğun yararına hizmet eden, çocuğun üstün yararının esas alındığı, anne ve babanın kendi çıkarları doğrultusunda kullanamayacağı bir kurum olduğu kabul edilmektedir.⁷ Bunun sonucu olarak da anne ve babanın görevini yetersiz yerine getirmesi veya ihlal etmesi kamu kurumlarının müdahalesine sebep olabilir.⁸

Türk Medeni Kanunu (TMK) 335 ve devamı maddelerinde velayete ilişkin hükümlere yer verilmiş olup velayetin kurulması, kapsamı ve çocuğun korunması farklı maddelerde ele alınmıştır. TMK m. 335 gereğince kural olarak ergin olmayan çocuklar anne ve babasının velayeti altındadır ve yasal bir neden olmadıkça velayet anne ve babadan kaldırılamaz. Yine kısıtlanan ergin çocuklar kural olarak anne ve babanın velayeti altına alınır (m. 335/2). Evlilik birliği devam ettiği sürece velayet hakkı anne ve baba tarafından birlikte kullanılır (m. 336/1). Ortak hayatın sona ermesi veya ayrılık kararı verilmesi halinde ise hâkim tarafından velayet eşlerden birine verilebilir (m. 336/2). Yine anne ve babanın evli olmaması halinde velayetin anneye ait olduğu kanun tarafından kabul edilmiştir (m. 337).

⁴ Tekinay, s. 497; Öztan, s. 1074; Köprülü/Kaneti, s. 248; Oğuzman/ Dural, s. 272; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 365; Akıntürk/Ateş, s. 406-407; Serozan, s. 250; Özmen, s. 29; Çetiner, s. 42.

⁵ Selma Baktır Çetiner, Velayet Hukuku, s. 30; Akıntürk/Ateş, s. 407; Öztan, s. 1076; Özmen, s. 29; Çetiner, s. 43.

⁶ Serozan, s. 253; Öztan, s. 1075.

⁷ Oğuzman/Dural, s. 276; Baktır Çetiner, s. 32; Öztan, s. 1076.

⁸ Köprülü/Kaneti, s. 248; Öztan, s. 1076.

B. Velayetin Değiştirilmesi Kavramı

Evlilik birliği devam ettiği sürece velayet hakkı eşler tarafından birlikte kullanılmakla birlikte TMK m. 182 gereğince, boşanma veya ayrılığa karar verilmesi halinde, hâkim tarafından velayetin anne veya babadan hangisine ait olacağı yönünde karar verilmesi gerekir. Çocuğun velayeti hususunda verilen bu karar nihai olmayıp durum ve şartların değişmesi halinde değiştirilebilir.⁹ Zira velayet hakkının kullanılması bakımından çocuğun yararının korunması esas olduğundan, kanun tarafından hâkime çocuğun yararının korunması için gerekli önlemleri alma yetkisi tanınmıştır.¹⁰ TMK m. 346 gereğince *“Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır”*. Anne veya babanın yükümlülüklerini yerine getirmemesi veya diğer başka sebeplerle velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesi amacıyla yapılan yargılama da bu kapsamda alınacak koruyucu önlemler arasında yer almaktadır.¹¹ Yine TMK’da boşanmaya ilişkin hükümler arasında düzenleme alanı bulan m. 183 gereğince *“Ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkim, re’sen veya ana ve babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alır”*. Söz konusu kanunî düzenlemeler kapsamında gerçekleştirilen, velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesine ilişkin bu yargılama, uygulama ve öğretide velayetin değiştirilmesi yargılaması olarak adlandırılmaktadır.¹²

Velayetin değiştirilmesi, TMK m. 348’de düzenleme alanı bulan velayetin kaldırılmasından farklıdır. Kanunda yer alan belirli sebeplerin gerçekleşmesi halinde hâkim, velayetin anne ve babadan kaldırılarak çocuğa bir vasi atanmasına karar verebilir. Velayetin değiştirilmesinde

⁹ Tekinay, s. 289; Köprülü/Kaneti, s. 199; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 147.

¹⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 375.

¹¹ Tekinay, s. 515; Caner Taşatan, “Velayetin Değiştirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 28, Sayı 1, 2022, s. 389.

¹² Öğretide bir kısım yazarlar ve Yargıtay kararlarında “velayetin değiştirilmesi davası” ifadesi de kullanılmakla birlikte, velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesine ilişkin yargılama HMK’da çekişmesiz yargı işleri arasında düzenlenmiş olduğundan, dava ifadesinin kullanılması doğru değildir. Bu sebeple çalışmamızda kanunî düzenlemelere de uygun olarak “velayetin değiştirilmesi yargılaması” ifadesi esas alınacak ve bu yargılamaya uygun kavram ve kurumlar kullanılacaktır.

ise velayet eşlerden birinde iken diğer eş verilmesi söz konusu olmakta, çocuğa vasi tayini hususu gündeme gelmemektedir. Bu sebeple velayetin kaldırılması en ağır ve son çare olarak başvurulması gereken bir tedbir olarak karşımıza çıkmaktayken¹³ velayetin değiştirilmesi daha hafif bir koruma tedbiri niteliğindedir.¹⁴ Velayetin değiştirilmesi ile velayetin kaldırılması yargılaması arasında benzerlikler bulunmakla birlikte, bu iki yargılamaya birebir aynı kurallar uygulanmamaktadır. Biz bu çalışmamızda, yalnızca velayetin değiştirilmesi yargılaması kapsamında incelemelerde bulunacağız.

C. Velayetin Değiştirilmesini Gerektiren Haller

Velayetin değiştirilmesini gerektiren haller TMK'nın farklı hükümlerinde düzenlenmiş olmakla birlikte, kanunda yer alan sebeplerin sınırlayıcı olmadığı ve bunlar dışında meydana gelen başka sebeplerle de velayetin değiştirilebileceği ifade edilmektedir.¹⁵ Kanunda düzenlenen sebeplerin bir kısmı TMK m. 183'te yer almaktadır. Söz konusu hükme göre, kural olarak anne veya babanın başkasıyla evlenmesinin zorunlu kılması halinde hâkim re'sen veya talep üzerine gerekli önlemleri alabilir. Bu madde kapsamında, velayet kendisinde olan eşin yeniden evlenmesi durumunda diğer eş velayetin değiştirilmesi talebi ile mahkemeye başvurabilir. Anne ve babanın yeniden evlenmesinin velayetin kaldırılması sebebi olmayacağı ancak velayetin değiştirilmesine neden olabileceği yine TMK m. 349'da düzenlenmiştir. Ancak bu sebebe dayalı olarak velayetin değiştirilmesi talep edilebilmesi için anne veya babanın yeniden evlenmesi tek başına yeterli olmayıp aynı zamanda çocuğun menfaatinin de bu değişikliği gerektirmesi gerekir.¹⁶ Hangi hallerde çocuğun menfaati açısından velayet hakkı sahibinin değiştirileceği kanunda düzenlenmemiş olduğundan, somut olayın özelliğine göre bu hallerin tespit edilmesi

¹³ Köprülü/Kaneti, s. 258; Tekinay, s. 519-520; Oğuzman/Dural, s. 313; Serozan, s. 292; Öztan, s. 1093; Ahmet M. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s. 515.

¹⁴ Mehmet Akcaal, Velayetin Değiştirilmesi, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 1, 2022, s. 194.

¹⁵ Taşatan, s. 397-398; Akcaal, s. 198; Köprülü/Kaneti, s. 199-200.

¹⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 147; Oğuzman/Dural, s. 315; Öztan, s. 789-790; Köprülü/Kaneti, s. 262; Akıntürk/ Ateş, s. 318. Bu yönde bkz. 2. HD, T. 27.10.2000, 12525/13085 (Özmen, s. 325).

gerekir. Dolayısıyla bu hususta hâkimin takdir yetkisi bulunmaktadır.¹⁷

Anne veya babanın başka bir yere gitmesi, TMK m. 183'te yer alan bir diğer hal olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebebe dayalı olarak velayetin değiştirilmesine karar verilebilmesi için söz konusu hususun sürekli nitelikte olması gerekir.¹⁸

Velayetin değiştirilmesine imkân sağlayan bir diğer sebep yine TMK m. 183'te düzenlenen anne veya babanın ölmesidir. Velayet sahibi olan anne veya babanın ölmesi velayetin kendiliğinden diğer eşe geçmesine sebep olmaz. Yargı kararlarında bu durumda çocuğun velayetinin askıda olduğu kabul edilmektedir.¹⁹ Bu sebeple mahkeme tarafından askıda olan velayetin değiştirilmesi yönünde bir karar verilmesi gerekmektedir.²⁰ Ancak şartların gerekli kılması halinde mahkemece velayetin değiştirilmesi yerine çocuğa vasi atanmasına da karar verilebilir.²¹

7343 sayılı Kanun'la TMK m. 324 hükmüne ek fıkra eklenmiş olup söz konusu düzenlemeye göre "*Velayet kendisine bırakılan ana veya baba,*

¹⁷ Akçaal, s. 195. Örneğin velayet hakkı sahibi babanın yeniden evlenmesi üzerine çocuğun bakımını dedenin üstlenmiş olması velayetin değiştirilmesi sebebi olarak kabul edilmiştir. Bkz. 2. HD, T. 6.11.2000, 13018/13645 (Özmen, s. 335).

¹⁸ Akçaal, s. 197; Taşatan, s. 397.

¹⁹ "Çocuğun velayeti boşanma kararı ile eşlerden birine verilip, bu eşin de ölümüyle, velayet kendiliğinden sağ kalan diğer eşe geçmez. Böyle bir durumda; hâkim kararıyla velayetin diğer eşe verilmesi veya velayetin sağ kalan eşe verilmesi uygun bulunmadığı takdirde; çocuğa vasi atanıncaya kadar velayet askıda kalır". Sakarya BAM 2. HD, T. 17.2.2020, 1100/190 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Aynı yönde bkz. 2. HD, T. 28.2.2017, 24197/2117 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

²⁰ Akçaal, s. 197. Yargıtay kararlarında velayet sahibi anne veya babanın ölmesi halinde askıda olan vekaletin sağ kalan eşe tevdi edilmesi velayetin düzenlenmesi olarak da adlandırılmaktadır. Aynı yönde bkz. Taşatan, s. 397. Örn. bkz. "Olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme hâkime aittir (HMK.md.33). Davacı, küçük ...'in ağabeyidir. Anne ve babasının boşandıklarını, boşanma kararı ile kardeşi 21.09.1998 doğumlu ...'in velayetinin annesine bırakıldığını, kararın 27.11.2012 tarihinde kesinleştiğini, velayet kendisine bırakılmış olan annesinin 18.04.2015 tarihinde öldüğünü ileri sürmüştür. Ana ve baba, boşandığına ve boşanma kararıyla velayet kendisine verilen anne daha sonra öldüğüne göre, bu halde velayet kendiliğinden babaya geçmez. Dolayısıyla, velayet davalıda değildir. Olmayan bir velayetin doğal olarak kaldırılması da istenemez. Ne var ki, velayet kamu düzenindendir. Dava dilekçesindeki açıklamalara ve yukarıda açıklanan hukuki duruma göre, dava, velayetin kaldırılması niteliğinde değil, çocuk üzerinde velayet hakkına tek başına sahip olan ebeveynin ölümü sebebiyle, çocuğun boşlukta kalan velayetinin yeniden düzenlenmesine ilişkindir". 2. HD, T. 8.10.2015, 3861/17857 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

²¹ Köprülü/Kaneti, s. 197; Öztan, s. 1104.

kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayet değiştirilebilir". Bu yeni düzenleme doğrultusunda, mahkemece verilen kişisel ilişkinin düzenlenmesi yönündeki karara aykırı hareket eden velayet hakkı sahibinden velayetin alınması ve diğer eşe verilmesi mümkün hale gelmiştir.²²

II. VELAYETİN DEĞİŞTİRİLMESİ YARGILAMASININ HUKUKÎ NİTELİĞİ

Velayete ilişkin uyuşmazlıklar bakımından uyuşmazlığın çözümünde hangi yargılama türünün uygulanacağı HMK'da yer alan hükümlere göre tespit edilecektir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile ilk kez çekişmesiz yargıya ilişkin düzenlemelere yer verilmiş ve HMK m. 382'de hangi işlerin çekişmesiz yargı işleri kapsamında yer alacağı genel kural olarak belirlenmiş ve alt bentler halinde örnekseyici olarak farklı işler çekişmesiz yargı işi olarak nitelendirilmiştir. Söz konusu düzenlemede *"velayetin kaldırılması, velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesi, kaldırılan velayetin geri verilmesi"* aile hukukuna ilişkin çekişmesiz yargı işleri arasında yer almıştır (m. 382/2, b-13). İnceleme konumuzu oluşturan ve kanunî ifadesi ile *"velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesi"* olan velayetin değiştirilmesi kavramı, bu düzenleme gereğince çekişmesiz yargıya tâbidir. Dolayısıyla yargılamanın çekişmesiz yargıya ilişkin kurallara göre görülmesi ve yargılamanın süjesi olan kişilerin de bu kapsamda yer alan kurum ve kurallara göre tespit edilmesi gerekmektedir.

Çekişmesiz yargı işinden bahsedebilmek için kural olarak ilgililer arasında uyuşmazlık bulunmamalı, ilgililerin ileri sürebileceği herhangi bir hak bulunmamalı veya hâkimin re'sen harekete geçtiği bir hal bulunmalıdır (HMK m. 382/1). Bu şartlardan biri veya birkaçını

²² Söz konusu düzenlemenin getirilmesinden önce de Yargıtay tarafından kişisel ilişki kurulmasının engellenmesi velayetin değiştirilmesi sebebi olarak kabul edilmekteydi. Bkz. "Velayet hakkı kendisine verilen anne usulüne uygun icra takibine rağmen küçüğün ana ile kişisel ilişki kurmasını engellediğinden velayet hakkının değiştirilmesi gerekir". 2. HD, T. 02.04.2001, 3651/5107 (Özmen, s. 325). Aynı yönde 2. HD, T. 13.01.2014, 13646/157 (Ömer Uğur Gençcan, Velayet Hukuku, Yetkin, Ankara, 2015, (Velayet), s. 422).

Söz konusu madde gereğince, kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerinin yerine getirilmemesi halinde velayetin değiştirilmesi yönünde karar verilebilmesi için bu husus kişisel ilişki tesisine ilişkin mahkeme kararı ile ihtar edilmelidir (TMK m. 324/2).

sağlayan işler çekişmesiz yargı işi olarak kabul edilmektedir. Ancak bu ölçütleri sağlamasa bile kanunda örnekseyici olarak sayılan işlerden biri mevcutsa artık bu iş çekişmesiz yargı işi olarak kabul edilir. Doktrinde *Tanrıver'e* göre kanunda her ne kadar velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesi çekişmesiz yargı işlerinden sayılmışsa da ortada bir uyumsuzluk mevcut olduğundan söz konusu iş çekişmeli yargı işleri arasında yer almalıdır.²³ Yazara göre, bu işin kamu düzeni ile olan sıkı ilişkisi ve sıkça uygulama alanı bulması, ayrıca doğası gereği bir dava olması sebebiyle, çekişmesiz yargı işleri arasından çıkarılması gerekir.²⁴

Velayetin değiştirilmesi yargılaması, kanundaki açık düzenleme gereğince (HMK m. m. 382/2, b-13) çekişmesiz yargı işi olmasına rağmen, Yargıtay kararlarında sıklıkla dava olarak adlandırılmakta ve çekişmeli yargıya özgü kavram ve kurumlar bu yargılamada hatalı olarak kullanılmaktadır.²⁵

Ancak çekişmesiz yargı ile çekişmeli yargı arasında önemli farklılıklar bulunmakta olup her bir yargılama türü bakımından geçerli olan düzenlemelere dikkat edilmesi gerekmektedir. Çekişmeli yargı, iki taraf sistemi üzerine inşa edilmiştir ve çekişmeli yargıdaki en önemli hukukî koruma olan davada, davacı ve davalı olmak üzere iki taraf bulunmaktadır. Çekişmesiz yargıda ise bir dava söz konusu olmadığı gibi davacı ve davalı kavramları da bulunmaz. Çekişmesiz yargıda karşı taraf bulunmadığından ve esasen iki taraf arasında bir uyumsuzluk da bulunmadığından kanunda çekişmesiz yargı işi olarak

²³ Tanrıver, *Medenî Usûl*, s. 118; Süha Tanrıver, "6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Revizyonu Üzerine Bazı Düşünceler", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Yıl 24, Sayı 99, 2012, (Düşünceler), s. 33.

²⁴ Tanrıver, *Düşünceler*, s. 33.

²⁵ Örn. bkz. "Davacı-davalı anne tarafından açılan ortak çocukların velayetinin değiştirilmesi, davalı-davacı babanın geçici velayet annedeyken açtığı birleşen velayetin değiştirilmesi ve annenin açtığı birleşen kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi davalarının yapılan yargılaması sonunda; ilk derece mahkemesince annenin velayetin değiştirilmesi davasının ortak çocuk Asena yönünden kabulüne, Tarkan yönünden feragat nedeniyle reddine, babanın açtığı velayetin değiştirilmesi davasında karar verilmesine yer olmadığına, annenin kişisel ilişki kurulması ve çocukların yurtdışına çıkarılması davasının kabulüne, Asena ile baba ve Tarkan ile anne arasında kişisel ilişki tesisine ve Tarkan'ın yurt dışına çıkarılmamasına dair kararın kaldırılmasına karar verilmiştir..." 2. HD, T. 16.1.2020, 7917/298 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

ifade edilmiş olup²⁶ çekişmesiz yargı terimi yerine kullanılan hasımsız dava terimi doğru olmadığı gibi çekişmesiz yargıya ilişkin işlerin bir dava olarak nitelendirilmesi de doğru değildir.²⁷

III. VELAYETİN DEĞİŞTİRİLMESİ YARGILAMASININ GENEL ÇERÇEVESİ

Velayetin değiştirilmesi, çekişmesiz yargı işleri arasında yer aldığından bu yargılamaya uygulanacak usul de çekişmesiz yargıya özgü düzenlemeler dikkate alınarak tespit edilecektir. HMK'da çekişmesiz yargı işlerine ilişkin düzenlemelerde bu yargılama usulü açısından bazı özel hükümler yer almakla birlikte, tüm usulü hususlar burada düzenlenmemiştir. Bu kapsamda, HMK'daki çekişmesiz yargıya ilişkin düzenlemelerin esnek ve hâkime geniş bir takdir alanı bırakan ana ilkelerden oluştuğu kabul edilmektedir.²⁸

Bu kapsamda öncelikle velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından görevli ve yetkili mahkemenin tespit edilmesi gerekir.²⁹ Çekişmesiz yargıda görevli mahkeme HMK m. 383 gereğince aksine bir düzenleme olmadığı sürece sulh hukuk mahkemesi olarak belirlenmiştir. Söz konusu düzenleme gereğince HMK'da veya diğer kanunlarda görevli mahkemeye ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh

²⁶ Kuru, İstinaf, s. 913; Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, On İki Levha Yayıncılık, 8. Bası, İstanbul, 2020, s. 34.

²⁷ Kuru, İstinaf, s. 913; Kuru, Freiwillige Gerichtsbarkeit, s. 408; Kuru, (Cilt 1), s. 30; Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz/ Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası, Medenî Usul Hukuku, Yetkin, 6. Baskı, Ankara, 2020, s. 81; Ömer Ulukapı, Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, Mimoza Yayınları, Konya, 1997, s. 11; Pekcanitez/Atalay/Özkes, s. 34; Murat Atalı, Pekcanitez Usûl- Medenî Usûl Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, 2017, (Pekcanitez Usûl), s. 2119.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi başkanı tarafından kaleme alınmış eserlerde ise velayetin değiştirilmesi bir dava olarak nitelendirilmekte ve ancak harcı yatırılarak açılmış bir dava veya karşı dava ile velayetin değiştirilmesi talebinde bulunulabileceği ifade edilmektedir. Bkz. Ömer Uğur Gençcan, "HMK Sonrasında Velayetin Değiştirilmesi Davalarında Yargıtay Uygulaması", *İzmir Barosu Dergisi*, Yıl 80, Sayı 1, 2015, (Yargıtay Uygulaması), s. 162; Gençcan, Velayet, s. 443.

²⁸ Atalı, Pekcanitez Usûl, s. 2124. Yazara göre daha kapsamlı ve ayrıntılı, çekişmesiz yargı işlerine uygun nitelikte ayrı usûl hükümleri ancak ayrı bir kanunla düzenlenmesi halinde mümkündür. Zira HMK esasa olarak çekişmeli yargıyı esas olarak düzenlemelere yer vermiştir.

²⁹ Çekişmesiz yargı işleri bakımından görevli ve yetkili mahkeme hususunda ayrıntılı açıklamalar için bkz. Aslı Aras, "Çekişmesiz Yargı İşlerinde Görev ve Yetki", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2016, ss. 65-86.

hukuk mahkemesi tüm çekişmesiz yargı işleri bakımından görevlidir. Velayetin değiştirilmesi hususunda ise özel hüküm bulunmaktadır. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun m. 4/1-1 gereğince, Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabında yer alan işlerde aile mahkemeleri görevlidir. TMK'da velayete ilişkin düzenlemelerin yer aldığı bu kısım aile mahkemelerinin görev alanına dahil edilmiş olduğundan, genel kuraldan farklı olarak bu çekişmesiz yargı işi bakımından sulh hukuk mahkemesi değil aile mahkemesi görevli olacaktır.

Çekişmesiz yargı işleri bakımından yetki özel olarak düzenlenmiş olup HMK m. 384 gereğince, aksine düzenleme bulunmadıkça talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesi yetkilidir. Velayetin değiştirilmesine ilişkin yargılamalar bakımından yetkiye ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığı için HMK'da düzenlenmiş olan yetki kuralı burada da uygulama alanı bulacaktır.³⁰ Bu sebeple velayetin değiştirilmesi talebinde bulunan ilgilinin oturdu-

³⁰ Velayetin değiştirilmesi çekişmesiz yargı işi olduğundan, çekişmeli yargı kapsamında yer alan dava bakımından geçerli olan genel yetki kuralının burada uygulama alanı bulması söz konusu değildir. Dolayısıyla bu yargılama bakımından, davanın açıldığı tarihteki davalının yerleşim yeri yetkilidir şeklinde bir kabul yerinde değildir. Kaldı ki, çekişmesiz yargı işleri bakımından davacı ve davalı kavramları uygulama alanı bulmadığından, söz konusu HMK hükmü bu yargılamada uygulanabilir nitelikte değildir. Krş. Gençcan, Yargıtay Uygulaması, s. 159. "...2. Aile Mahkemelerince ise davacının müşterek çocukların velayetlerinin annelerinden alınıp kendisine verilmesi yönündeki talebi çekişmesiz yargı işidir. (6100 sayılı HMK m. 382/ (2) -13) çekişmesiz yargı işlerinde de kanunda aksine bir düzenleme bulunmadıkça talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesinin yetkili mahkeme olduğu kabul edilmiştir. Velayetin değiştirilmesine ilişkin davalarda yetkiye ilişkin Türk Medeni Kanununda aksine bir düzenleme bulunmadığına göre, Hukuk Muhakemeleri Kanunundaki çekişmesiz yargıyla ilgili genel yetki kuralı (m. 384) uygulanacağından davacı kendi oturduğu yer mahkemesinde de bu davayı açabilir. Davacının oturduğu yer ... olduğundan ... Aile Mahkemesi yetkili mahkeme olduğu gerekçesiyle yetkisizliğine karar verilmiştir...Türk Medeni Kanunu'nun 411. maddesine göre, "Vesayet işlerinde yetki, küçüğün veya kısıtlının yerleşim yerindeki vesayet dairelerine aittir." Aynı Kanunun 19/1. maddesi uyarınca "Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir". Yine, aynı Kanun'un 21. maddesine göre, velayet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri, ana ve babasının; ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa, çocuğun kendisine bırakıldığı ana veya babanın yerleşim yeridir. Diğer hallerde çocuğun oturma yeri, onun yerleşim yeri sayılır. Dosya kapsamından, güncel MERNİS adres araştırmasında küçüklerin velayeti kendisine bırakılan davalı annenin ikametgâh adresinin ".../..." olduğu anlaşıldığından, uyuşmazlığın ... 4. Aile Mahkemesinde görülüp, sonuçlandırılması gerekmektedir". 20. HD, T. 17.6.2019, 2624/4100 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

ğu yer mahkemesi ve yargılama bakımından ilgili sıfatına sahip olan diğer kişilerin oturduğu yer mahkemesinde yargılamanın görülmesi mümkündür.³¹ Ayrıca velayetin değiştirilmesi bakımından yetkinin kesin yetki olmadığı, bu sebeple hâkimin re'sen yetki hususunu dikkate alamayacağı kabul edilmektedir.³²

Çekişmesiz yargı işleri bakımından hâkimin re'sen harekete geçebileceği haller mevcuttur. Her çekişmesiz yargı işi bakımından geçerli olmayan bu kurala göre hâkim, tarafların bir istemi olmadan harekete geçebilir ve hüküm verebilir. TMK m. 384 gereğince velayetin kaldırılması, velayetin eşlerin birinden alınıp diğerine verilmesi gibi haller hâkimin re'sen harekete geçtiği çekişmesiz yargı işlerindendir.³³ Re'sen harekete geçme ilkesinin bir sonucu olarak, velayetin değiştirilmesi hususunda ilgililerin talebi üzerine bir yargılama başlatılabileceği gibi hâkimin ihbar gibi durumlarla haberdar olarak yargılamayı re'sen başlatması da mümkündür.³⁴ Nitekim Yargıtay kararlarında da velayete ilişkin yargılamalar bakımından herkesin ihbar yetkisine sahip olduğu kabul edilmektedir.³⁵ Re'sen harekete geçme ilkesinden farklı olarak, çekişmesiz yargı işleri bakımından ayrıca re'sen araştırma ilkesi geçerlidir (HMK m. 385/2). Bu ilke hâkimin hem re'sen harekete geçtiği hem

³¹ Atalı'ya göre hükümde geçen diğer ilgililer ifadesinden, talepte bulunan dışındaki şekli anlamda ilgililer anlaşılmalıdır. Zira talepte bulunan ilgilinin dilekçesinde yer almayan kişilerin oturduğu yerin esas alınması belirsizliğe yol açar. Bkz. Atalı, Pekcanitez Usûl, s. 2134.

Velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından ilgili sıfatına sahip olanlar hususunda bkz. aşağıda IV.

³² "Velayetin değiştirilmesi ile ilgili davada kesin yetki kuralı bulunmayıp ancak davalılar tarafından bu hususun ilk itiraz olarak ileri sürülmesi halinde yetki hususu dikkate alınır. Hâkim, yetkinin kesin olmadığı hallerde, bu hususu re'sen nazara alamaz. Davalıların yetkiye ilişkin bir itirazı bulunmamaktadır. Buna göre davanın, ilk açıldığı yer mahkemesi olan Sıfatıyla) Mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir." 20. HD, T. 20.12.2019, 6028/7619 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

³³ Kuru, Nizasız Kaza, s. 34; Kuru, İstinaf, s. 913; Atalı, Pekcanitez Usul, s. 2117.

³⁴ "Velayetin kaldırılması veya değiştirilmesini istemek sırf ana veya babaya ait haklardan olmayıp, üçüncü kişiler de hâkime başvurup onu harekete geçirebilir". 2. HD, T. 11.3.1974, 1496/1412 (Özmen, s. 454).

³⁵ "Bkz. Velayet kamu düzenine ilişkin olup; "re'sen araştırma ilkesi" geçerlidir. Velayetle ilgili davalarda herkes ihbar yetkisine sahiptir. İhbar üzerine açılan davada, velayetin kaldırılması durumunun da ortaya çıkması sonucu..." 2. HD, T. 16.4.2012, 15967/9807 (Lexpera hukuk Bilgi Sistemi). Aynı yönde bkz. 2. HD, T. 5.10.2006, 5260/13228 (Gençcan, Velayet, s. 88).

de tarafın talebi ile harekete geçtiği hallerde uygulanır.³⁶ Re'sen araştırma ilkesinin uygulanmasının bir sonucu olarak, iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı uygulanmaz³⁷, delillerin belirli bir kesit içinde sunulması zorunlu olmadığı gibi hâkim ilgililerin gösterdiği delillerle bağlı değildir³⁸ ve re'sen delil toplayabilir.³⁹

HMK m. 385/1 gereğince çekişmesiz yargı işlerinde basit yargılama usulü uygulama alanı bulur. Ancak kanunda niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulü uygulanacağı düzenlendiği için hâkimin somut olayın özelliğine göre takdir yetkisine sahip olduğu ve daha basit veya yazılı yargılamaya benzer daha uzun bir yöntem uygulayabileceği kabul edilmektedir.⁴⁰ Velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından özellikle önem arz eden husus, incelemenin duruşmalı yapılmasının gerekip gerekmediği noktasındadır. HMK m. 320'de basit yargılama usulü bakımından mahkemenin mümkün

³⁶ Sabri Şakir Ansay, Münazaasız (İhtilafsız) Kaza, *Adalet Dergisi*, Sayı 2, 1939, s. 261; Kuru, Nizasız Kaza, s. 160-161; Budak, Toplantı, s. 170.

³⁷ Kuru, Cilt II, 1732; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 268; Seda Özmumcu, "Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re'sen Araştırma İlkesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 2014, s. 147. "Yukarıda yapılan açıklamalar karşısında velayetin kamu düzeni ile ilgili olması ve çocuğun üstün yararı da dikkate alındığında değişen şartlara göre her zaman yeniden değerlendirilmesi ve yargılamanın her aşamasında ileri sürülen hususların nazara alınması mümkündür. Bu durumda somut olayda, mahkemece tahkikat duruşması olarak görülen birinci celseye kadar tanık isimlerinin bildirilmemesi ve duruşmada da hazır edilmemesi gerekçesiyle davalının tanık dinletme talebinin reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir." HGK, T. 14.6.2017, 1887/1196 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

³⁸ Kuru, Nizasız Kaza, s. 167-168; Lent, s. 47; Ansay, s. 261; Kuru, Nizasız Kaza, s. 168; Budak, Toplantı, s. 170; Mehmet Akif Tutumlu, Medeni Usul Hukuku Sorunları, Cilt 1, Seçkin, Ankara, 2010, (Medeni Usul), s. 172.

³⁹ Keidel/Sternal, FamFG § 27, Rn. 5; Mehmet Akif Tutumlu, "Çekişmesiz Yargıda İspat Kurallarının İşleyişi ve Delillerin Toplanması", *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt 4, Sayı 44, 2006, (İspat Kuralları), s. 2325.

"Velayetin kaldırılması, ebeveynlerden birinden alınarak diğerine verilmesi ve kaldırılan velayetin geri verilmesi, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda "çekişmesiz yargı" işi olarak kabul edilmiştir...Davanın kamu düzeniyle olan ilişkisi nedeniyle hâkim gerektiğinde tarafların gösterdikleri delillerle bağlı kalmaksızın re'sen (kendiliğinden) delil toplayabilir ve araştırma yapabilir (HMK. Md. 385/2). Bu konuda ana ve babanın anlaşmaları veya davalının "davayı kabul" açıklaması hâkimi bağlamaz. Mahkemece, deliller toplanmadan hüküm verilmiştir. Davanın basit yargılama usulüne tabi olması, taraf delilleri toplanmadan karar verilebileceği anlamına gelmez" 2. HD, T. 26.11.2014, 16412/23849 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁴⁰ Atalı, Pekcanitez Usul, s. 2137.

olduğu hallerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verebileceği düzenlenmiştir. Yargıtay kararlarında ise, velayetin değiştirilmesi yargılamasında, basit yargılama usulünde kural olarak dosya üzerinden karar verilmesine ilişkin hükmün doğrudan uygulanmayacağı ve bu yargılama bakımından incelemenin mutlaka duruşmalı olarak yapılması gerektiği kabul edilmektedir.⁴¹

Velayetin değiştirilmesi yargılaması neticesinde, mahkemece velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesine karar verilecektir. Ancak bu karar maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmemekte olup şartların değişmesi halinde velayetin yeniden değiştirilmesine karar verilebilir. Zira HMK m. 388'de çekişmesiz yargı kararlarının maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmeyeceği açıkça düzenlenmiştir. Ayrıca yine TMK m. 351 hükmünde *“Durumun değişmesi halinde, çocuğun korunmasına ilişkin önlemlerin yeni koşullara uydurulması gerekir”* düzenlemesine yer verilmiştir. Bu hükmün de bir sonucu olarak, koşulların çocuk aleyhine değişmesi halinde velayetin yeniden düzenlenmesine karar verilmesi mümkündür.

Çekişmesiz yargı işleri bakımından mahkemece verilen karara karşı hangi yollara başvurulabileceği HMK m. 387'de düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre *“Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı hukuki yararı bulunan ilgililer ... bu Kanun hükümleri dairesinde istinaf yoluna başvurabilirler”*. Görüldüğü üzere bu hüküm ile çekişmesiz yargı işine ilişkin kararlara karşı esasen istinaf başvuru yolu öngörülmüştür. Yine HMK m. 362/1-ç'de çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararların temyiz edilemeyen kararlardan olduğu düzenlenmiştir. Velayetin değiştirilmesi yargılamasının da çekişmesiz yargı işi olduğu dikkate alındığında, ilk derece mahkemesi tarafından verilen karara karşı yalnızca istinaf başvuru yolu mümkün olup temyiz yoluna başvurulamayacaktır.⁴² Burada özellikle kimlerin kanun yoluna başvurabileceğinin tespit edilmesi

⁴¹ Bkz. 2. HD, T. 17.12.2015, 23906/24251; 2. HD, T. 16.1.2020, 8374/291 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁴² “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun m.362/1-ç maddesine göre çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar temyiz kanun yoluna başvurulamayacak olan kararlardır. HMK’nın 382/2-b-13. maddesinde *“Velayetin kaldırılması, velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesi ve kaldırılan velayetin geri verilmesi”* işleri çekişmesiz yargı işleri arasında sıralanmıştır. Bu itibarla, davalı-davacının temyiz yolu kapalı olan velayetin değiştirilmesi davasına yönelik temyiz dilekçesinin reddine karar verilmesi gerekmektedir”. 2. HD, T. 16.1.2020, 7917/298 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

önem arz etmektedir. Çekişmesiz yargı işlerinde maddî ve şeklî anlamda ilgili kavramları önem arz ettiğinden bu sığa sahip olan herkesin karara karşı kanun yoluna başvuru hakkı bulunmaktadır.⁴³

IV. VELAYETİN DEĞİŞTİRİLMESİNDE İLGİLİLER

A. Genel Olarak İlgili Kavramı

Çekişmesiz yargıda çekişmeli yargıdan farklı olarak birbirine zıt menfaati bulunan taraflar bulunmadığından ve çekişmesiz yargı iki taraf sistemi üzerine kurulmadığından, bu yargılamada taraf kavramı uygulama alanı bulmadığı gibi davacı ve davalı terimleri de kullanılmaz. Bunun yerine daha geniş bir ifade olan ilgili kavramının kullanılması gerekir.⁴⁴ Çekişmesiz yargıda mahkemeye yapılan başvuru üzerine, mahkemenin talebi kabul etmesi halinde bundan etkilenecek olanlar ilgili olarak ifade edilir.⁴⁵ Bu yargılama türü bakımından şeklen kimin talepte bulunup yargılamanın başlamasını sağladığı veya dilekçede kimlerin isminin yer aldığı önemli olmayıp, o yargılamada bizzat kimin maddî olarak ilgili olduğu önem taşır.⁴⁶ Nitekim 6100 sayılı HMK'da da çekişmesiz yargıya ilişkin düzenlemeler arasında taraf kavramına yer verilmemiş bunun yerine ilgili kavramı kullanılmıştır. HMK m. 382/1'de ilgililer arasında uyumsuzluk olmayan haller ile ilgililerin ileri sürebileceği herhangi bir hakkın bulunmadığı hallerden bahsedilmiş, yine m. 384'te ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesi ifadesine yer verilmiş ve son olarak m. 387'de hukukî yararı bulunan ilgililerin kanun yoluna başvurabileceği düzenlenmiştir.

⁴³ Kuru, Nizasız Kaza, s. 145; Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt V, İstanbul, 2001, s. 4571; Özekes, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s. 270; Özekes, İlgili, s. 690; Ali Cem Budak, Medenî Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması, Beta, İstanbul, 2000, (Üçüncü Kişiler), s. 133; Budak, Toplantı, s. 181; Atalı, Pekcanitez Usul, s. 2143.

Velayetin değiştirilmesi bakımından maddî ve şeklî anlamda ilgililer hakkında bkz. aşıa. IV.

⁴⁴ Lent, s. 22; Kuru, Nizasız Kaza, s. 139; Kuru, Cilt I, s. 886; Budak, Toplantı, s. 154-155; Kuru, İstinaf, s. 920; Özekes, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s. 268; Özekes, İlgili, s. 688; Muhammet Özekes, Temel Hukuk, s. 173; Atalı/ Ermenek/Erdoğan, s. 598; Tanrıver, Medenî Usûl, s. 115; Zimmermann, s. 5; Kale, s. 36; Keidel/Sternal, FamFG § 7, Rn. 8-13.

⁴⁵ Atalı, Pekcanitez Usul, s. 2121.

⁴⁶ Özekes, İlgili, s. 688.

Çekişmesiz yargı işleri bakımından ilgili kavramı doktrinde, kendi içinde şekli anlamda ilgili ve maddî anlamda ilgili olmak üzere iki alt başlıkta incelenmektedir⁴⁷. Kanunda yer alan düzenlemeler arasında açıkça bu ayrıma yer verilmemiş olmakla birlikte, HMK'nın muhtelif hükümlerinde (m. 384, m. 387) maddî anlamda ve şekli anlamda ilgiliye işaret eden düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir. Yargılamaya kimlerin katılabileceği ve usûl işlemleri yapabileceği, kimlerin kanun yoluna başvuru hakkının bulunduğu gibi hususların tespit edilebilmesi için ilgililer bakımından böyle bir ayırım yapılması ve bu kavramların açıklığa kavuşturulması önemlidir.

Çalışmamızda öncelikle genel olarak maddî anlamda ilgili ve şekli anlamda ilgili kavramları tanımlandıktan sonra, velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından kimlerin, hangi sıfatla bu yargılamada yer alabileceği tespit edilecektir.

B. Maddî Anlamda İlgililer

Çekişmesiz yargı işleri bakımından, şekli taraf kavramının geçerli olmaması ve daha ziyade ilgili olan kişilerin yargılamada yer alması esas olduğundan, maddî anlamda ilgili kavramı önem arz etmektedir. Zira çekişmeli yargıya göre özellik ve farklılık arz eden kısım, maddî anlamda ilgilinin tespiti ve yargılamaya katılımı noktasında karşımıza çıkmaktadır.

Bir çekişmesiz yargı işi hakkında verilecek olan karardan hukukî durumu etkilenen veya etkilenme ihtimali bulunan kişiler maddî an-

⁴⁷ Alman hukukunda da çekişmesiz yargı işlerinde ilgili, maddî anlamda ilgili ve şekli anlamda ilgili olarak incelenmekle birlikte 2009 yılında yürürlüğe giren Alman Aile ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Kanun (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit) ile bu kavramlarda değişikliğe gidilmiş ve maddî ve şekli anlamda ilgili kavramları yerine zorunlu ve ihtiyari ilgili kavramları önem kazanmıştır. Bu hususta bkz. Keidel/Sternal, FamFG, § 7, Rn. 13; Hans-Jocanhim Musielak /Helmut Borth/Martin Frank/Mathias Grandel, Familiengerichtliches Verfahren Kommentar, 7. Auflage, München, 2022, FamFG § 7 Rn. 3.

Ancak bu kavram değişikliğine rağmen maddî anlamda ilgili ve şekli anlamda ilgili arasındaki farkın ortadan kalkmadığı yalnızca somut durumlar açısından önem kazandığı kabul edilmektedir. Kurt H. Johannsen/ Dieter Henrich/ Christoph Althammer, Familienrecht, Scheidung, Unterhalt, Verfahren Kommentar, 7. Auflage, München, 2020, § 7, Rn. 2.

lamda ilgili olarak tanımlanmaktadır.⁴⁸ Bu açıdan ilgilinin tespitinde, yalnızca karardan etkilenen kişiler değil, etkilenecek olan kişiler de dikkate alınmalı veya yargılamanın bu kişilere yönelik bir karara yönelip yönelmediği göz önünde bulundurulmalıdır.⁴⁹ Maddî anlamda ilgilinin tespiti bakımından bu kişilerin yargılamada yer alıp almadığı ise önemli değildir. Çekişmeli yargıda davacının dava dilekçesinde davacı ve davalı olarak göstermiş olduğu kişiler taraf sıfatına sahip olur ve yargılamaya ilişkin usulî işlemleri yapabilirler. Bu husus şekli taraf kavramının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira şekli taraf kavramına göre, taraflar maddî hukuk bakımından geçerli olan hukukî ilişkiye göre değil usul hukuku ilişkisine göre tespit edilir.⁵⁰ Çekişmesiz yargı bakımından ise şekli anlamda ilgililerin tespiti bakımından bu husus dikkate alınmakla birlikte, maddî anlamda ilgililerin tespitinde uygulama alanı bulmaz. Zira bir yargılamada verilecek olan karardan hukukî durumu etkilenen veya etkilenme ihtimali bulunan kişiler bulunmasına rağmen, talepte bulunan kişi dilekçesinde bu kişileri göstermemiş veya eksik göstermiş olabilir. Maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olan bu kişiler, yargılamada şekli olarak gözükmeseler de hukukî durumları etkilenecek olduğundan, tıpkı şekli anlamda ilgililer gibi bazı haklara sahiptir. Bu kapsamda, yargılama sırasında usulî işlemler yapabilir ve karara karşı itiraz ile kanun yoluna başvurabilirler.

Çekişmesiz yargı işleri bakımından ilgili kavramı yerine taraf kavramını kullanılması ihtiyacı karşılamamaktadır. Zira bu kavram kapsamında yalnızca taraflar yargılamada usulî işlemler yaparak karara karşı kanun yollarına başvurabilir. Bu husus maddî anlamda ilgili olmakla birlikte yargılamada yer almayan kişilerin hak kaybına uğramasına sebep olur. Örneğin velayetin değiştirilmesi yargılamasına ilişkin Yargıtay kararlarında, anne ve baba davacı ve davalı sıfatları

⁴⁸ Kuru, Nizasız Kaza, s. 141; Kuru, Freiwillige Gerichtsbarkeit, s. 407; Özkes, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s. 269; Theodor Keidel, FamFG Gesetz Über das Verfahren in Familiensachen in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit Kommentar, 20. Baskı, 2020, FamFG §7 Rn. 9; Budak, Toplantı, s. 155; Yıldırım, s. 31; Kale, s. 35.

⁴⁹ Lent, s. 23.

⁵⁰ Kazım Yenice, "Taraf Yeterliliği", *Adalet Dergisi*, Yıl 54, Sayı 9-10, 1963, s. 939; Levent Börü, "Medeni Usul Hukukunda Taraf Kavramı", *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, Cilt 8, Sayı 21, 2012, s. 49; Hülya Taş Korkmaz, *Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği*, Yetkin, Ankara, 2014, s. 62.

ile yargılamaya dahil edilmektedir. Bu yönden bakıldığında velayet altında bulunan çocuk, taraf sıfatına sahip olmayıp herhangi bir usul işlemi de yapamayacak ve mahkeme tarafından verilmiş olan karara karşı kanun yoluna başvuru hakkı bulunmayacaktır. Ancak velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından çocuk maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olup bu kapsamda belirli haklara sahiptir. Özellikle menfaat çatışması bulunması nedeniyle çocuğun kayyım tarafından temsili halinde, çocuğun üstün yararı ilkesinin gerçekleştirilmesi ve gerekli hukukî korumanın sağlanabilmesi amacıyla, kayyım tarafından çocuk adına usulü işlemler yapılabilmesi ve karara karşı kanun yoluna başvurulabilmelidir. Dolayısıyla çocuğun maddî anlamda ilgili sıfatıyla yargılamaya dahil edilmesi halinde söz konusu hukukî koruma gerçekleştirilebilir.

Çekişmesiz yargı işleri bakımından esasen şekli anlamda ilgililerden ziyade maddî anlamda ilgililerin tespiti hususunda zorluk yaşanmaktadır. Zira her bir çekişmesiz yargı işi bakımından maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olan kişiler kanunda düzenlenmediğinden somut olayın özelliklerine göre kimlerin bu sifata sahip olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir.

Velayete ilişkin hususlar bakımından doktrinde, özellikle velayetin kaldırılması yargılamasında kimlerin maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre velayetin kaldırılmasında anne, baba ve çocuk maddî anlamda ilgili sıfatına sahiptir.⁵¹ Kanaatimizce velayetin değiştirilmesi bakımından da aynı durum geçerli olup kural olarak anne, baba ve çocuk(lar) maddî anlamda ilgili sıfatına sahiptir. Fakat somut olayın özelliğine göre yargılamada, bu kişiler dışında maddî anlamda ilgililerin bulunması mümkündür.

TMK m. 346 gereğince çocuk velayet altında bulunmakla birlikte, çocuğun menfaati gereğince korunması için gerekli önlemler alınabilir. Bu kapsamda yine TMK m. 347 doğrultusunda belirli şartların gerçekleşmesi halinde, çocuğun anne ve babadan alınarak bir aile yanına veya kuruma yerleştirilmesine karar verilmesi mümkündür. Çocuğun aile yanına yerleştirilmesi amca, teyze, hala, dayı gibi akrabalarının yanına yerleştirilmesi şeklinde olabileceği gibi hayırsever bir

⁵¹ Özekes, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s. 269; Özekes, İlgili, s. 689, dn. 14; Atalı, Pekcanitez Usûl, s. 2123.

vatandaşın çocuğun bakımı, eğitimi, barınması gibi konularda faaliyette bulunması şeklinde de olabilir.⁵² Burada koruyucu aile kurumu karşımıza çıkmaktadır.⁵³ 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu m. 23 gereğince “Mahkemece koruma kararı alınan korumaya ihtiyacı olan çocuğun bakımı ve yerleştirilmesi bu Kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda olduğu kadar Kurumun denetim ve gözetiminde bir “Koruyucu Aile” tarafından da yerine getirilebilir”. Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi halinde de anne ve babanın velayet hakkı sona ermediğinden⁵⁴ aynı şekilde velayetin değiştirilmesi talebinde bulunulması mümkündür.⁵⁵ İşte bu halde çocuğun koruyucu ailesi kanaatimizce maddî anlamda ilgili sıfatına sahip kabul edilmelidir. Zira özellikle çok küçük yaşta yahut henüz bebekken koruyucu aile yanına verilen çocuğun, bu aile ile arasında bağ oluşması ve daha sonradan velayetin değiştirilmesi ve çocuk hakkındaki koruma kararının kaldırılması için anne veya baba tarafından talepte bulunulması halinde, mahkemece verilecek olan karar çocuğun menfaatinin zedelenmesine neden olabilir. Velayetin değiştirilerek çocuğun koruyucu aile yanından alınması halinde koruyucu ailenin hukukî durumunun etkileneceği gözetildiğinde, söz konusu yargılama bakımından koruyucu anne ve babanın da maddî anlamda ilgili olduğu kabul edilmesi gerekir.⁵⁶ Bu kapsamda maddî anlamda

⁵² Kılıçoğlu, s. 514; Gülçin Elçin Grassinger, Türk Medeni Kanunu’nda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçükün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 151.

⁵³ Koruyucu aile kurumuna ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Grassinger, Küçükün Korunması, s. 150 vd.; Sevgi Usta, “Koruyuculuk Mu, Evlatlık mı? Bir Çocuk Bakım ve Koruma Modeli Olarak Koruyucu Aile ve Türkiye Uygulaması”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye 80. Yıl Armağanı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 21-61; Recep Doğan, “Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği”, Ankara Barosu Dergisi, 2013/2, s. 145-170.

⁵⁴ Oğuzman/Dural, s. 307; Emine Akyüz, Çocuk Hukuku, 7. Baskı, Ankara, 2020, s. 286; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 376-377; Grassinger, Küçükün Korunması, s. 154; Akıntürk/Ateş, s. 437; Öztan, s. 1150; Sevgi Usta, Çocuk Hakları ve Velayet, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, (Çocuk Hakları), s. 178.

⁵⁵ Nitekim Anayasa Mahkemesi kararına konu bir olayda çocuk hakkında koruyucu aile olarak anneannesinin yanına yerleştirilmesi yönünde koruma tedbiri kararı verilmiş, tedbire ilişkin bu süreç devam ederken anne tarafından velayetin babadan alınarak kendisine verilmesi yönünde mahkemeden talepte bulunulmuştur. Söz konusu karar için bkz. AYM, 2013/2910, 5.11.2015 (2.2.2016 tarih ve 29612 sayılı Resmi Gazete).

⁵⁶ Yargıtay kararları da bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Zira velayetin değiştirilmesine ilişkin yargılamalar bakımından Yargıtay kararlarında koruyucu aile fer’i müdahil sıfatı ile yargılamaya dahil edilerek görüşünün açıklanması sağlanmıştır. Burada esasen koruyucu aile maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olduğun-

ilgili sıfatına sahip olan koruyucu anne ve babanın yargılamaya dahil edilmesi ve yargılamaya ilişkin görüş açıklamasının sağlanması, verilecek karara karşı kanun yoluna başvuru imkanının tanınması kanaatimizce uygun olur.⁵⁷

TMK m. 347'de yer alan koruyucu önlem kapsamında çocuğun kuruma yerleştirilmesi de mümkündür.⁵⁸ Yine çocuğun kuruma yerleştirilmiş olması anne ve babanın velayet hakkını ortadan kaldırmaz⁵⁹. Çocuğun Kurum bünyesinde kalması sırasında velayetin değiştirilmesi yönünde talepte bulunulması halinde, çocuğun yerleştirildiği Kurum'un Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermesi nedeniyle kanaatimizce anne, baba ve çocuk yanında Bakanlık da maddî anlamda ilgili sıfatına sahip kabul edilmelidir.⁶⁰

dan fer'i müdahale kurumuna ihtiyaç duymadan yargılamaya katılma ve görüş açıklama hakkına sahiptir. (Bu hususta bkz. aşağı. VI.) Ancak Yargıtay tarafından iş bu yargılamalarda çekişmesiz yargı usûlü bakımından uygulanan kurallar dikkate alınmadığından çekişmeli yargı açısından uygulama alanı bulan kurum ve kurallar dahilinde bir değerlendirme yapılmaktadır. Oysa bu kurumlara gitmeye gerek olmaksızın çekişmesiz yargıya ilişkin kurallar kapsamında bir çözüme ulaşabilmek mümkün olup maddî anlamda ilgililerin yargılamada fer'i müdahil olarak nitelendirilmesi doğru değildir. Zira fer'i müdahalenin hüküm ve sonuçları maddî anlamda ilgililerin yargılamaya katılmasından oldukça farklıdır.

⁵⁷Öz konusu karar için bkz. "Dava, 1.8.2012 doğumlu Z. X. hakkında verilen koruma kararının kaldırılması, velayetin değiştirilmesi ve çocuğun davacı babaya teslimi istğine ilişkindir. Küçük Z. X.'in, davacı ile davalılardan D. Ş.'nin evlilik dışı birlikteliğinden doğduğu, davalı annenin talebi üzerine 10.9.2012 tarihinde küçük hakkında koruma kararı verildiği, yurda yerleştirildiği ve 1.11.2013 tarihinde de evlat edindirilmek üzere çocuğun fer'i müdahillerle birlikte yaşamaya başladığı anlaşılmaktadır..." 2. HD, T. 18.3.2015, 25587/4867 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Yine aynı yönde bkz. HGK, T. 23.5.2018, 2448/1131 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁵⁷ Maddî anlamda ilgililerin hangi usulü işlemleri yapabileceği ve yargılamaya nasıl katılacağı hususunda bkz. aşağı. VI.

⁵⁸ Koruma kararı üzerine çocuğun yerleştirileceği kurum Çocuk Esirgeme Kurumu olup 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile kurumun görevleri Bakanlığa devredilmiş ve bu kapsamda sunulan hizmetler Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü adı altında toplanmıştır. 2021 yılında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın oluşturulması ile Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu Bakanlık altında görevine devam etmektedir. (<https://www.aile.gov.tr/chgm/teskilat-yapisi/kurum-hakkinda/> Erişim Tarihi: 04.01.2023)

⁵⁹ Oğuzman/Dural, s. 307; Akyüz, s. 286; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 376-377; Grasinger, Küçüğün Korunması, s. 154; Akıntürk/Ateş, s. 437; Öztan, s. 1150; Usta, Çocuk Hakları, s. 178.

⁶⁰ Yargıtay kararına konu bir olayda devlet koruması altında bulunan çocukların velayetlerinin değiştirilmesi için baba tarafından mahkemeden talepte bulunulmuş ve mahkemece talebin kabulüne karar verilmesi üzerine Aile ve Sosyal Politikalar

Zira “geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan veya yüksek yararı ailesinin yanında bulunmamayı gerektiren çocuklara, özel bakım ve korunma hizmeti sunmak” Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün görevleri arasında sayılmıştır.⁶¹ Velayetin değiştirilmesi hususunda talepte bulunulması üzerine, mahkemece velayetin anne veya babadan birine verilmesi yönünde bir karar verilmesi halinde, çocuğun Kurum’dan çıkarılarak anne veya babaya teslimi söz konusu olabilecektir. Çocuğun Kurum’da ve Bakanlığa bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün koruması altında bulunması nedeniyle, yargılamayı etkileyecek nitelikte çocuk hakkında bilgi sahibi olunması, verilecek karar neticesinde de çocuğun Kurum’dan çıkarılması mümkün olduğundan, Bakanlığın da yargılamada yer alması gerekir. Zira bu husus çocuğun üstün yararının korunmasına da hizmet etmektedir.

TMK m. 347 ve diğer ilgili mevzuat doğrultusunda, çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi halinde Kurumun denetim ve gözetiminin devam edeceği kabul edilmiştir (2828 sayılı Kanun m. 23). Bu kanun kapsamında Kurum, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nü ifade eder (2828 sayılı Kanun m. 3-g). Yukarıda da açıklamış olduğumuz üzere, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun görevleri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne devredilmiş olduğundan, çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olması halin-

Bakanlığı tarafından karara karşı kanun yoluna başvurulmuştur. Her ne kadar söz konusu kararda Bakanlık davalı sıfatıyla yargılamada yer almışsa da çekişmesiz yargı işleri bakımından davacı-davalı sıfatlarının söz konusu olmaması nedeniyle burada Bakanlık maddî anlamda ilgili olarak değerlendirilmelidir. Bkz. “...Mahkemece, çocukların velayetlerinin davalı (anne)’den alınarak davacı (baba)’ya verilmesine karar verilmiş; hüküm, davalıların temyizi üzerine Yargıtayca velayete ilişkin bölümü yönünden onanmış, çocuklarla davalı anne arasındaki kişisel ilişki tesisine karar verilmesi gerektiğinden bahisle bu yönden bozulmuştur. Davalılardan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Trabzon İl Müdürlüğü, çocukların her ikisinin de Devlet koruması altında bulundukları sırada bir başka aile tarafından evlat edinildiğini, bu kararın temyiz edilmeksizin kesinleştiğini ileri sürerek karar düzeltme talebinde bulunmuştur...” 2. HD, T. 08.12.2014, 25811/25112 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

Yine bu hususta farklı Yargıtay kararlarında Bakanlığın hukukî durumunun etkilenebileceği de dikkate alınarak yargılamaya fer’i müdahil sıfatı ile dahil edilmiştir. Bkz. 2. HD, T. 4.11.2014, 4859/21529; 2. HD, T. 20.10.2015, 5570/188883 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁶¹ Bkz. 10.09.2020 tarihli Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine Dair Yönerge.

de, koruyucu aile ile birlikte Bakanlık da maddî anlamda ilgili sıfatına sahip kabul edilmelidir.⁶² Zira çocuğun koruyucu aile yanında kaldığı süreçte Bakanlığa bağlı Müdürlüğün denetim ve gözetim yükümlülüğü devam etmektedir. Bu halde koruma altına alınarak koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun velayetinin değiştirilmesi için yapılan yargılama bakımından anne, baba, çocuk, koruyucu aile ve Bakanlık maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olup maddî anlamda ilgililerin sahip olduğu haklardan faydalanarak yargılamaya dahil olabilir ve görüş açıklayabilirler.

C. Şekli Anlamda İlgililer

Çekişmesiz yargı işinde talepte bulunan kişinin dilekçesinde yer alan kişiler ve mahkemece yargılamaya süje olarak dahil edilen kişiler şekli anlamda ilgili olarak adlandırılmaktadır.⁶³ Çekişmesiz yargı faaliyetine fiilen katılarak talepte bulunup itirazlarını ileri sürebilen, kanun yoluna başvuru hakkını kullanabilen ve diğer usul işlemlerini yapabilen kişiler şekli anlamda ilgili kapsamında yer almaktadırlar.⁶⁴ Bu kişiler maddî menfaatlerini korumak için yargılamaya katılmakta olup herhangi bir hakları olmaksızın yargılamada yer alsalar da şekli anlamda ilgili sıfatına sahip olurlar.⁶⁵ Burada itirazlarını ileri sürerek şekli anlamda ilgili sıfatını kazanan kişilerin bu taleplerinin esas itibarıyla kabul edilebilir nitelikte olup olmadığı önemli değildir. Talebin kabul edilemez nitelikte olması nedeniyle reddedilmesi halinde de

⁶² Çocuk hakkında uygulanan bakım tedbirinin kaldırılmasına ilişkin yargılama bakımından verilen Yargıtay kararında Bakanlığın hukukî durumunun bu yargılamadan etkileneceğini ve yargılamaya dahil edilmesi gerektiği belirtilmiş olup bu husus da görüşümüzü desteklemektedir. Bkz. "Dava 5395 sayılı Kanun'un 5/1-c maddesi uyarınca alınan koruma kararının kaldırılmasına ilişkin olup, bu davaların değişik iş defterine kayıt edileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Mahkemece davanın, esas defterine kayıt edilip duruşma açılarak, dava tarihi itibarıyla çocuğun yasal temsilcisi annesi ile evlatlık verme ya da koruyucu aile işlemlerinden yararlandırmak bakımından hukuku etkilenecek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın davaya dahil edilmesi ve gösterdikleri taktirde delilleri toplanarak tüm delillerin birlikte değerlendirilmesi ve hasil olacak sonuç uyarınca bir karar verilmesi gerekirken, değişik iş dosyası üzerinden, eksik hasımla yargılama yapıp hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir". 2. HD, T.1010.2016, 10749/13651 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁶³ Lent, s. 24; Yıldırım, s. 30; Atalı, Pekcanıtez Usûl, s. 2121.

⁶⁴ Kuru, Nizasız Kaza, s. 142; Atalı, Pekcanıtez Usûl, s. 2121; Keidel, FamFG §7 Rn. 10; Aslı Aras, Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usûlü, Yetkin, Ankara, 2017, s. 128.

⁶⁵ Keidel/Sternal, FamFG §7 Rn. 10.

mahkeme bu talep hakkında bir karar verecek olduğundan, bu kişiler yine şeklî anlamda ilgili sıfatına sahip olurlar.⁶⁶

Şeklî anlamda ilgili sıfatının kazanılabilmesi için takibi talebe bağlı olan çekişmesiz yargı işleri ile hâkimin re'sen harekete geçtiği çekişmesiz yargı işleri arasında ayırım yapılması gerekmektedir.⁶⁷ Takibi talebe bağlı olan çekişmesiz yargı işlerinde öncelikle talepte bulunan kişi şeklî anlamda ilgili sıfatı kazanır. Aynı şekilde çekişmesiz yargı neticesinde verilen karara karşı kanun yoluna başvuran kişi, bu talebiyle birlikte şeklî anlamda ilgili haline gelir.⁶⁸ Hâkimin re'sen harekete geçtiği çekişmesiz yargı işlerinin uygulama alanı ise daha dardır.⁶⁹ Bu tür işlerde hâkim kendiliğinden harekete geçerek yargılamaya başlayabileceği gibi üçüncü kişilerin ihbarı veya bildirim yoluyla da başlayabilir. Ancak ihbar veya bildirimde bulunan bu kişiler yalnızca mahkemeyi harekete geçirmekte olup yargılamada ilgili sıfatına sahip olmazlar. Bu yüzden şeklî anlamda ilgili sıfatı, re'sen takip edilen işlerde maddî anlamda ilgili sıfatı ile bir arada bulunur. Dolayısıyla hâkimin re'sen harekete geçtiği çekişmesiz yargı işlerinde, bir kişinin şeklî anlamda ilgili sıfatını kazanabilmesi için aynı zamanda maddî anlamda ilgili sıfatına da sahip olması gerekir.⁷⁰ Ancak istisnai olarak kamu yararının korunmasına hizmet eden hâkimin re'sen harekete geçtiği çekişmesiz yargı işlerinde, resmi makamlar maddî anlamda ilgili olmamakla birlikte şeklî anlamda ilgili olarak yargılamaya dahil olabilir.⁷¹

Yukarıda da bahsetmiş olduğumuz üzere, velayetin değiştirilmesi hâkimin re'sen harekete geçtiği çekişmesiz yargı işleri arasında yer almaktadır. Bu sebeple kural olarak yalnızca maddî anlamda ilgili sıfatı bulunan ilgililer yargılamada şeklî anlamda ilgili sıfatına sahip olacaktır. Söz konusu yargılamanın niteliği ve çocuğun üstün yararının esas alınması nedeniyle ihbar yoluyla mahkemenin harekete geçirilmesi sıklıkla karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin velayet sahibi olan anne veya babanın sulh hukuk mahkemesi tarafından kısıtlanarak kendisine vasi atanmasına karar verilmesi mümkündür. TMK m. 348'de velaye-

⁶⁶ Lent, s. 24.

⁶⁷ Kuru, Nizasız Kaza, s. 142.

⁶⁸ Lent, s. 24; Kuru, Nizasız Kaza, s. 142.

⁶⁹ Kuru, Nizasız Kaza, s. 143; Aras, s. 128.

⁷⁰ Lent, s. 24; Kuru, Nizasız Kaza, s. 143; Özekes, İlgili, s. 688.

⁷¹ Kuru, Nizasız Kaza, s. 143.

tin kaldırılması sebepleri arasında kısıtlılık hali açıkça düzenlenmemiş olsa da bu halin de velayetin kaldırılmasına sebep olacağı kabul edilmektedir.⁷² Velayetin velayet sahibi olmayan eş tarafından kullanılabilmesi için, öncelikle velayetin kısıtlanan ebeveynden kaldırılarak diğer ebeveyne verilmesi yönünde bir yargılama yapılması gerekir ve bu durumda velayetin değiştirilmesi yargılamasından bahsedilir. Zira kısıtlama kararı ile birlikte velayet kendiliğinden diğer eşe geçmemekte ve bu hususta mahkeme kararı olması gerekmektedir.⁷³ Kanaatimizce bu halde velayet sahibi olan kişinin kısıtlanarak vesayet altına alınmasına karar veren sulh hukuk mahkemesi hâkimi, aile mahkemesine ihbarda bulunarak velayetin değiştirilmesi yönünde yargılamanın başlatılmasını sağlayabilir.⁷⁴ Daha sonra kısıtlılık kararı sulh hukuk mahkemesi tarafından nüfus kayıtlarına işlenmesi amacıyla Nüfus Müdürlüğü'ne gönderilecektir. Bu halde velayet hakkı sahibinin kısıtlandığını haber alan Nüfus Müdürlüğü de velayetin kısıtlı olan ebeveynden alınarak diğerine verilmesi gerektiği yönünde mahkemeye ihbarda bulunabilir.⁷⁵ Her iki durum açısından ne sulh hukuk mahkemesi hâkimi ne

⁷² Grassinger, Küçüğün Korunması, s. 175; Öztan, s. 1101; Ayşe Arat, "Medeni Kanunda Velayetin Kaldırılması Tedbiri ve Bu Tedbirin Uygulanması", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 2, 2012, s. 282; Akyüz, s. 294; Cemil Çelik, "Velayetin Kaldırılması", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 1, 2004, s. 274; Özden Özer Taşkın, "Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi", *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 2020, s. 256. Nitekim TMK m. 348'in gerekçesinde de kısıtlılık halinin velayet görevini gereği gibi yerine getirilmesini engelleyen sebepler arasında değerlendirileceği belirtilmiştir. Bkz. Çelik, s. 274, nd. 86. Nitekim Yargıtay kararlarında da velayet tevdi edilirken kısıtlanan tarafa velayetin verilmemesi gerektiği kabul edilmektedir. Bkz. 2. HD, T. 20.01.2014, 15896/889 (Gençcan, Velayet, s. 166-167).

⁷³ Çelik, s. 274.

⁷⁴ "...Somut davada, küçük K3'ün anne ve babasının boşanması sonucu velayetinin baba Bayram Hamaratlı' da bulunduğu, ancak baba Bayram'ın 2016 yılında geçirmiş olduğu trafik kazası nedeniyle yoğun bakımda tedavi görürken kendisine vasi tayini için Çaycuma Sulh Hukuk Mahkemesinde dava açıldığı, hastalığı sebebiyle kısıtlanması için hakkında dava görülen babanın velayet görevini yerine getiremeyeceği gerekçesiyle küçük K3 üzerindeki velayetinin kaldırılarak çocuğun velayetinin düzenlenmesi ya da vasi atanması için ihbarda bulunulması üzerine de, eldeki davanın açıldığı, davanın TMK'nın 183 ve 349. maddeleri uyarınca, bu davanın görülmesi sırasında, velayet kendisine verilen babanın 17/08/2018 tarihinde vefat ettiği, bu durumda, davanın TMK'nın 335/2, 337/2. maddeleri uyarınca, askıda bulunan velayetin düzenlenmesi davasına dönüştüğü anlaşılmıştır..." Sakarya BAM 2. HD, T. 17.2.2020, 1100/190 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁷⁵ Benzer şekilde tarafların boşanmalarına ilişkin yargılamada müşterek çocuğun velayeti hakkında karar verilmemesi halinde Nüfus Müdürlüğü tarafından ihbar-

de Nüfus Müdürlüğü velayetin değiştirilmesi yargılamasında maddî anlamda ilgili sıfatına sahiptir. Dolayısıyla burada hâkimin re'sen harekete geçtiği bir hal bulunduğundan yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalara paralel olarak, şeklî anlamda ilgili sıfatı da bulunmamaktadır. Gerek sulh hukuk mahkemesi hâkimi gerekse Nüfus Müdürlüğü yalnızca ihbarda bulunan olup yargılamada şeklî anlamda ilgili sıfatı ile yer almaz ve ilgililerin sahip olduğu haklardan faydalanamaz.

Yine bu hususta başka bir örnek olarak komşuların ihbarda bulunması hali karşımıza çıkabilir. Komşulardan biri anne veya babanın çocukları üzerindeki nüfuzlarını suistimal ettikleri yönünde bir ihbarda bulunursa mahkeme bu ihbar üzerine harekete geçerek velayet hakkının anne ve/veya babadan kaldırılıp kaldırılmayacağı hakkında karar verecektir. Böyle bir durumda ihbarda bulunan komşu ilgili sıfatına sahip olmaz zira burada kural olarak anne, baba ve çocuk maddî anlamda ilgili sıfatına sahiptir.⁷⁶

Yargıtay kararına konu bir olayda anne ve babanın boşanması üzerine velayet babaya verilmiş ancak daha sonra dede tarafından velayetin değiştirilmesi talebiyle mahkemeye başvurulmuş ve mahkemece velayetin babadan kaldırılmasına ve sulh hukuk mahkemesine ihbarda bulunulmasına karar verilmiş, sulh hukuk mahkemesi tarafından da dede, küçüğe kayyım olarak atanmıştır. Bunun üzere anne tarafından velayetin kendisine verilmesi talebiyle ayrıca mahkemeden talepte bulunulmuştur.⁷⁷ Söz konusu karar bakımından velayetin değiştirilmesi yönünde mahkemeden talepte bulunan dede, şeklî anlamda ilgili sıfatına sahip değildir. Zira bu yargılama bakımından maddî anlamda ilgili sıfatı bulunmamaktadır. Burada dede ancak ihbarda bulunan olarak kabul edilebilir. Zira velayete ilişkin yargılamalar bakımından herkesin ihbar yetkisine sahip olduğu kabul edilmektedir.⁷⁸ Her ne kadar kararda bu hususa ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiş olsa da kanaatimizce dedenin bu sıfatı da dikkate alınarak bir de-ğ-

da bulunulması üzerine mahkemece velayetin düzenlenmesi yönünde yargılama yapılan örnek karar için bkz. "... İlçe Nüfus Müdürlüğünce küçük ...'un anne ve babasının boşandıkları, küçüğün velayet durumunun açık olduğu gerekçesiyle aile mahkemesine ihbarda bulunulmuştur." 20. HD, T. 7.11.2016, 12675/10199 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁷⁶ Kuru, Nizasız Kaza, s. 143.

⁷⁷ Karar için bkz. 2. HD, T. 24.12.2015, 21605/24933 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁷⁸ 2. HD, T. 16.4.2012, 15967/9807 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

lendirme yapılması uygun olur. Bunun sonucu olarak ne şekli anlamda ne de maddi anlamda ilgili dedenin ilgili sıfatı bulunmadığından yargılamada usulü işlemler yapamayacağı gibi karara karşı kanun yollarına da başvuramayacaktır.

Uygulamada velayetin değiştirilmesi en çok velayet sahibi olmayan ebeveyn tarafından mahkemeden talepte bulunulması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu halde öncelikle talepte bulunan kişi mahkemeden talepte bulunduğu anda şekli anlamda ilgili sıfatına sahip olur. Bunun yanında talepte bulunan, velayet sahibi olan ebeveyni mahkemeye sunmuş olduğu dilekçede ilgili sıfatıyla göstermişse velayet hakkı sahibi de şekli anlamda ilgili sıfatıyla yargılamada yer alır. Yine dilekçede çocuğun velayeti hakkında bir karar verildiğinden çocuk da ilgili olarak dilekçede yer almakla şekli anlamda ilgili sıfatına sahip olur. Başlangıçta talepte bulunan tarafından maddi anlamda ilgili olan kişiler dilekçede gösterilmemişse kural olarak şekli anlamda ilgili sıfatı kazanamazlar. Ancak bu kişiler de mahkemece yapılacak olan tebligat ve bildirimler neticesinde yargılamaya ilişkin bir işlem yapmakla şekli anlamda ilgili sıfatını kazanırlar.

V. İLGİLİLERİN DİNLENİLMESİ

A. Genel Olarak

Çekişmesiz yargı işlerinde taraf kavramı yerine ilgili kavramının kullanılmasının etkisi ve sonuçları, özellikle ilgililerin yargılamaya katılımı ve yargılamada hukukî dinlenilme hakkının kullanılması bakımından önem arz etmektedir. Zira çekişmeli yargıda olduğu gibi davacı ve davalı taraf esasen bu yargılamada bulunmadığından, talep edenin dilekçesinde gösterilmeyen ancak hukukî durumunun yargılamadan etkilenecek olması nedeniyle maddi anlamda ilgili olan kişilerin tespiti ile bu kişilere yargılamada görüş açıklama imkânı verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, özellikle maddi anlamda ilgililerin hangi hukuk kuralları çerçevesinde dinlenileceği ve yargılamada hukukî dinlenilme hakkının ne şekilde koruma altına alınacağı ayrıca incelenmelidir.

Çalışmamızın konusunu velayetin değiştirilmesi yargılamasında ilgililer oluşturduğundan, burada velayetin değiştirilmesi bakımından özellikle maddi anlamda ilgili sıfatına sahip olanların dinlenilmesi hakkında açıklamalara yer verilecektir.

B. Anne ve Babanın Dinlenilmesi

Velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından öncelikle velayet altında olan çocuğun anne ve babası maddî anlamda ilgili sıfatına sahiptir. Zira bu yargılama neticesinde velayetin tevdiine yönelik olarak verilecek karardan hem annenin hem de babanın hukukî durumu etkilenecektir. Maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olan anne ve babanın velayetin değiştirilmesine ilişkin yargılamada dinlenilmesi ve kendilerine görüş açıklama imkânı verilmesi öncelikle hukukî dinlenilme hakkının bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukukî dinlenilme hakkı esasen çekişmeli yargı bakımından geniş uygulama alanı bulmakla birlikte, medenî yargıdaki tüm yargılama usulleri için geçerlidir ve çekişmesiz yargıda, icra takiplerinde, geçici hukukî korumalar ile tahkim yargılamasında da dikkate alınması gerekir.⁷⁹ Şeklî anlamda ilgililer yargılamada yer aldığından hukukî dinlenilme hakkına sahip olmakla birlikte, maddî anlamda ilgililerin de hukukî dinlenilme hakkına tüm unsurları ile birlikte sahip olduğu kabul edilmektedir.⁸⁰

Bu açıklamalar çerçevesinde gerek hâkimin re'sen harekete geçtiği gerekse anne veya babanın talebi üzerine harekete geçtiği velayetin değiştirilmesi yargılamasında, anne ve baba maddî anlamda ilgili olarak yargılama sırasında dinlenilmeli ve kendilerine yargılama konusuna ilişkin görüş açıklama imkânı verilmelidir. Bu kapsamda hukukî dinlenilme hakkı, yargılama sırasında duruşma açılarak anne ve babanın duruşmaya davet edilmesi ve orada görüş açıklamasının sağlanması şeklinde gerçekleştirilebileceği gibi duruşma açılmaksızın görülen yargılamalarda dilekçelerin anne ve babaya tebliği ile yazılı olarak görüş bildirme imkanının sağlanması şeklinde de gerçekleşebilir.⁸¹ Anne ve babanın yargılamada hukukî dinlenilme hakkını kullanabilmesi ve yargılamaya ilişkin görüş açıklayabilmesi için söz konusu yargılamanın başladığının kendilerine bildirilmesi gerekir.⁸²

⁷⁹ Hakan Pekcanitez, "Hukukî Dinlenilme Hakkı", Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, 2000, (Hukukî Dinlenilme), s. 763; Özkes, Hukukî Dinlenilme Hakkı, s. 196; Erdönmez, Pekcanitez Usûl, s. 864.

⁸⁰ Özkes, Hukukî Dinlenilme Hakkı, s. 271.

⁸¹ Kuru, Nizasız Kaza, s. 167; Kuru, Freiwillige Gerichtsbarkeit, s. 408.

⁸² Kuru, Nizasız Kaza, s. 166-167; Ulukapı, s. 23; Özkes, Hukukî Dinlenilme Hakkı, s. 272.

Alman Aile ve Çekişmesiz Yargı İşleri Kanunu § 7/4 gereğince talep üzerine yargılamaya katılanlar veya katılabilecek olan kişilerin yargılamanın başladığı hu-

Nitekim Yargıtay'ın yerleşik içtihatları gereğince de anne yahut babanın yargılamada dinlenilmeksizin karar verilmesi hukukî dinlenilme hakkının ihlali sonucunu doğurur.⁸³ Yargılamanın ihbar üzerine mahkemece re'sen başlatılması halinde de hem anne hem de baba yargılama hakkında bilgilendirilmeli ve hukukî dinlenilme hakkı gereğince kendilerine cevap verme ve delillerini gösterme imkânı sağlanmalıdır.⁸⁴

C. Çocuğun Dinlenilmesi

Velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından anne ve babanın yanında, velayet altında olan çocuk da maddî anlamda ilgili sıfatına sahiptir. Esasen yürütülen yargılama, çocuğun hukukî durumunu yakından ilgilendirdiği için çocuğun bu yargılamada dinlenilmesi önem arz etmektedir. Hukukî dinlenilme hakkının bir gereği olarak karşı-

susunda ve başvuru hakları konusunda mahkemece bilgilendirmesi gerekir. Bu düzenlemenin ilgililerin hukukî dinlenilme hakkının güvence altına alınmasına hizmet ettiği kabul edilmektedir. Keidel/Sternal, FamFG, § 7, Rn. 1; Johannsen/Henrich/Althammer, § 7, Rn. 17; Rainer Kemper/ Klaus Schreiber, Familienverfahrensrecht, Handkommentar, 3. Auflage, Baden-Baden, 2015, FamFG, § 7, Rn. 21; Musielak /Borth/Frank, FamFG § 7 Rn. 16; Thomas Rauscher, Münchener Kommentar zum FamFG, 3. Auflage, München, 2018, § 7, Rn. 27; Martin Haußleiter/Christian Gomille, FamFG Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, 2. Auflage, München, 2017, FamFG § 7 Rn. 17.

⁸³ "6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 27/1.maddesi uyarınca davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler. Velayetin değiştirilmesi davasıyla ilgili olarak davalı kadına duruşma günü ve dava dilekçesi tebliğ edilmemiştir. O halde, mahkemece yapılacak iş, davalıya usulüne uygun biçimde tebligat yapmak, gösterdiği takdirde delillerini toplamak ve hasıl olacak sonuca göre karar verilmekten ibarettir. Bu yön gözetilmeden işin esasının incelenerek yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır". 2. HD, T. 3.11.2011, 3217/18027 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Aynı yönde bkz. 2. HD, T. 16.4.2011, 15967/9807; 2. HD, T. 22.11.2018, 6976/13405.

⁸⁴ "...davalıların ortak çocukları olarak nüfus kaydında gözüken ...'in velayetinin düzenlenmesi yönünden, taraflara vakia ve olguları bildirme ve bunları kanıtlanma olanağının tanınması, adil yargılama hakkı"nı da içeren "hukuki dinlenilme hakkı"nın bir gereğidir (HMK m. 27). Öyleyse: açıklanan hususlar gözetilerek, davalılara ... İlçe Nüfus Müdürlüğü'nün dilekçesi tebliğ olunarak, taraflara cevap verme ve iddiaları doğrultusunda delillerini bildirmeleri için süre verilmesi, gösterdikleri takdirde taraf delillerinin toplanması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek gerçekleşecek sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hükmün tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir". 2. HD, T. 24.5.2018, 2764/6693 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

mıza çıkan bu husus, çocuğun kendisini ilgilendiren bir yargılamanın tüm süreçlerinde dinlenilmesini gerektirmektedir.⁸⁵ Gerek Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi m. 12 hükmünde gerekse Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi m. 6 hükmünde çocuğun kendisini ilgilendiren yargılamalar bakımından görüş açıklama hakkının bulunduğuna ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.⁸⁶ TMK'da çocuğun kendisini ilgilendiren konularda bilgilendirilmesi ve görüşünün alınmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamakla birlikte, özellikle boşanma sonrasında çocuğun kendi yaşamının düzenlenmesi ile ilgili hususlarda, görüşünün alınması gerektiğine ilişkin hüküm getirilmesinin gerekli olduğu ifade edilmektedir.⁸⁷

Kural olarak çocuğun, kendisinin hukukî durumunu ilgilendiren tüm uyuşmazlıklarda görüşü alınmalıdır.⁸⁸ Ancak çocuğun yargılamada dinlenilebilmesi ve fikir beyan edebilmesi için görüşünü oluşturma yeteneğine sahip olması gerekir.⁸⁹ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi m. 12'de de çocuğun yaşına ve olgunluk derecesine göre görüşünün alınması ve buna uygun bir şekilde dinlenilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla yargılamada çocuğun dinlenilebilmesi için ayırt etme gücüne sahip olması, yaşı ve zihinsel gelişimi dikkate alındığında kendisini çelişkisiz olarak ifade edebilmesi, olayları ayırt edebilme yeteneğinin gelişmiş olması gerekmektedir.⁹⁰

Nitekim yerleşik Yargıtay içtihatlarında da idrak çağında olan çocuğun görüşü alınarak hüküm kurulması gerektiği kabul edilmektedir.⁹¹

⁸⁵ Özkes, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s. 271; Ebru Ceylan, "Türk Velayet Hukukunda Yeni Gelişmeler", *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt 16, Sayı 181, 2018, s. 44; Usta, Çocuk Hakları, s. 100.

⁸⁶ Bu hususta açıklamalar için bkz. Saibe Oktay Özdemir, "Boşanma Davalarında Çocuklara İlişkin Kararlar Bakımından Çocuğun Dinlenme Hakkı", Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, Cilt 2, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 1120 vd.; Ceylan, s. 44; Usta, Çocuk Hakları, s. 96.

⁸⁷ Ceylan, s. 44-45.

⁸⁸ Gülçin Elçin Grassinger, "Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar", Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, İstanbul, 2010, (Çocuğun Menfaati), s. 823; Usta, Çocuk Hakları, s. 100.

⁸⁹ Grassinger, Çocuğun Menfaati, s. 835; Öztan, s. 785, 1157; Oktay Özdemir, s. 1230; Usta, Çocuk Hakları, s. 96.

⁹⁰ Grassinger, Çocuğun Menfaati, s. 835; Oktay Özdemir, s. 1230-1231.

⁹¹ "...mahkemece yapılacak iş; yeterli idrak gücüne sahip olduğu kabul edilen çocuğa, kendisini doğrudan ilgilendiren velayet konusunda danışılarak, görüşünü gerekçeleriyle birlikte ifade etme olanağının sağlanması; ifade edeceği bu görüşün, çocuğun kendi çıkarına ters düşmediği takdirde, buna önem verilerek sonucuna

Mahkemece çocuk bizzat dinlenmeden önce yargılamanın sonuçları ile eğitim, kültür ve yaşam olanakları bakımından nerede yaşamak istediği konusunda bilgilendirilmelidir.⁹² Hangi hallerde çocuğun idrak çağında olduğunun kabul edileceği her bir çocuk bakımından mahkemece değerlendirilecektir. Burada yaş bakımından bir sınır koymak mümkün olmamakta, çocuğun yaşı dışındaki algılama yeteneği ve olgunluğu gibi hususlar da idrak çağında olup olmamasını etkilemektedir.⁹³

Çocuğun yargılamada dinlenilmesine ilişkin söz konusu kural-ların çocuğun yararına hizmet ettiği ve her durumda dinlenilmesi gerektiği yönündeki kabulün yerinde olmadığı ifade edilmektedir.⁹⁴ Çocuğun kendini ifade edemeyecek olması nedeniyle yargılamada dinlenmeden ve görüş açıklama imkânı sağlanmadan karar verilmesi hukukî dinlenilme hakkının ihlali anlamına gelmez. Zira küçüklük veya akıl hastalığı gibi sebeplerle dinlenilmesinin bir yarar sağlama-yacağı kimselerde, bunların dinlenilmesi yerine yasal temsilcisinin

göre bir karar verilmesi olmalıdır". HGK, T. 27.6.2018, 3117/1278 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

"Mahkemece idrak çağında bulunan 16/06/2001 doğumlu Şerife ile 23/09/2002 doğumlu Eren'in velayet düzenlemesi konusunda bizzat dinlenerek, görüşleri alınmadığı gibi, davacının tanık listesinde yer alan ve dinlenilmelerinden açık-ça vazgeçmediği tanıkları Bayram Yavuz, ..., ... ve Arih Ünlüel dinlenmeden hü-küm kurulmuştur. O halde mahkemece, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 241. maddesindeki koşullar da gerçekleşmediğine göre, davacının bu tanıkları Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 243. ve devamı maddeleri uyarınca dinlenilerek ve idrak çağında bulunan ortak çocukların da velayet düzenlemesi konusunda bizzat dinlenmeleri ve görüşleri alınarak, tüm deliller birlikte değerlendirilip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır." 2. HD, T. 10.1.2017, 22970/148 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Aynı yönde bkz. 2. HD, T. 16.2.2015, 2140/1932 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁹² 2. HD, T. 18.9.2013, 16819/21199; 2. HD, T. 4.10.2018, 5626/10626; 2. HD, T. 27.11.2018, 5593/13599; 2. HD, T. 8.6.2020, 1471/2663 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

Aile mahkemeleri, mahkeme bünyesinde bulunan veya mahkeme tarafından gö-revlendirilen psikolog ve sosyal çalışmacı gibi uzmanlar aracılığı ile çocuğu söz konusu hususlarda bilgilendirebilir. Bkz. Usta, Çocuk Hakları, s. 99.

⁹³ Grassinger, Çocuğun Menfaati, s. 837; Usta, Çocuk Hakları, s. 101-102; Yeliz Yü-cel, Türk Medeni Hukukunda Boşanma Halinde Velayet, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması ve Çocuğun Soyadı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 22. Ni-tekim Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde de çocukların görüşlerini açıklaması gerektiği ifade edilirken belirli bir yaş sınırı getirilmemiştir. Bu hususta bkz. Sera Reyhani Yüksel, Velayet Hakkı ve Anayasal Sınırları, Legal Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, 2020, s. 131.

⁹⁴ Grassinger, Çocuğun Menfaati, s. 839; Oktay Özdemir, s. 1234.

dinlenilmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir.⁹⁵ Yine çocuğun dinlenilmesine ilişkin ortam ve koşullar uygun değilse yahut çocuk korktuğu için görüşme yapmaktan kaçınıyorsa hiç dinlenilmeden karar verilebileceği gibi koşullar uygun oluncaya dek dinlenilmesi de ertelenebilir.⁹⁶ Burada önemli olan çocuğun menfaati olduğundan, çocuğun dinlenilmesi ve görüşünü açıklaması çocuğa zarar verecekse veya verilecek karar bakımından bir etkisi olmayacaksa dinlenilmesinden kaçınılmalıdır.⁹⁷ Çocuğun dinlenilmesi çocuğun yararına hizmet ettiğinden çocuk bakımından bir hak olup yükümlülük niteliğinde değildir. Dolayısıyla çocuk, yargılama sırasında görüşlerini açıklama hususunda zorlanamaz.⁹⁸

Çocuğun idrak çağında olmaması veya ortam ve koşulların çocuğun dinlenilmesine uygun olmaması halinde, çocuğun bizzat dinlenilmesi yerine uzmanlar aracılığı ile dinlenilmesi ve uzmanlar tarafından düzenlenen rapor da dikkate alınarak velayet hususunda mahkemece karar verilmesi gerekir.⁹⁹

⁹⁵ Lent, s. 45-46; Kuru, Nizasız Kaza, s. 167; Özkes, Hukuki Dinlenme Hakkı, s. 273. “Ayrıca idrak çağındaki çocukların velayet ve kişisel ilişki yönündeki görüşlerinin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 12. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin 3 ve 6. maddeleri uyarınca hâkim tarafından bizzat dinlenerek tespit edilmesi gerekmekte ise de küçük K1’nın karar tarihinde henüz yedi buçuk yaşını doldurmadığı, idrak çağında olduğunun kabul edilemeyeceği anlaşıldığından, küçüğün hakim tarafından dinlenilmemesinde bir yanlışlık görülmemiştir”. İzmir BAM 2. HD, T. 27.3.2017, 702/553 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁹⁶ Grassinger, Çocuğun Menfaati, s. 839-840.

⁹⁷ Reyhani Yüksel, s. 133.

⁹⁸ Grassinger, Çocuğun Menfaati, s. 839; Reyhani Yüksel, s. 132; Usta, Çocuk Hakları, s. 98.

⁹⁹ “Ortak çocuk idrak çağında olduğuna göre; mahkemece sonuçları hakkında bilgilendirilerek velayet tercihi konusunda çocuğun bizzat dinlenmesi; bu yeterli olmadığı takdirde 4787 sayılı Kanun’un 5. maddesinde gösterilen uzman veya uzmanlardan velayet konusunda rapor alınarak, tüm deliller birlikte değerlendirilmek suretiyle velayetin düzenlenmesi gerekir”. 2. HD, T. 18.9.2013, 16819/21199 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

“Hükme esas alınan uzman raporu, davacı ile görüşmeye dayanmakta olup davalı ve çocuklarla bir görüşme yapılmamıştır. Rapor bir delile de dayanmamaktadır. Bu haliyle uzman raporu hüküm kurmak için yeterli değildir. Mahkemece taraflara delillerini bildirmeleri için kesin önel verilmesi göstermeleri halinde delillerinin toplanması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek, gerekmesi halinde uzmanın çocuklarla görüşmesi de sağlanarak yeniden rapor alınmasından sonra, sonucu itibarıyla hüküm kurulması gerekirken eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru bulunmamıştır”. 2. HD, T. 25.3.2010, 16126/5764 (Gençcan, Velayet, s. 453).

D. Diğer İlgililerin Dinlenilmesi

Velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından diğer ilgililer anne, baba ve çocuk dışında hukukî durumu bu yargılamadan etkilenecek olan maddî anlamda ilgililerdir. Yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalar doğrultusunda¹⁰⁰ TMK'daki koruma önlemleri kapsamında, çocuk hakkında bir kuruma veya aile yanına yerleştirilmesi yönünde bir karar verilmesi halinde, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile çocuğun koruyucu ailesi maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olacaktır. Bu sebeple yargılama sırasında Bakanlığın ve koruyucu ailenin de dinlenilmesi ve kendilerine görüş açıklama imkânı tanınması gerekir. Nitekim Yargıtay kararına konu bir olayda¹⁰¹ çocuk küçük yaşta koruma altına alınarak koruyucu aile yanına yerleştirilmiş, daha sonra çocuğun babası tarafından koruma kararının kaldırılarak velayetin değiştirilip kendisine verilmesi talebinde bulunulmuş ve koruyucu aile yargılamaya müdahil olarak dahil edilerek kendilerine görüş açıklama imkânı sağlanmıştır. Koruyucu aile tarafından yargılama esnasında yapılan açıklamalar kararın neticesinde etkili olmuş ve çocuğun koruyucu aile yanından alınmasının uygun olmadığı tespit edilerek babanın talebi reddedilmiştir. Söz konusu karardan, maddî anlamda ilgili olan kişilerin yargılamada dinlenilmesi ve kendilerine görüş açıklama imkânı verilmesi halinde, yargılama neticesinde verilecek olan karara oldukça etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu husus maddî anlamda ilgililerin hukukî dinlenilme hakkının korunmasına hizmet ettiği gibi çocuğun üstün yararı ilkesinin sağlanmasına da hizmet etmektedir.

Yine velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından ilgili sıfatına sahip olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na da yargılamada görüş açıklama imkanının sağlanması gerekir. Zira çocuğun Bakanlık bünyesinde koruma altında olması nedeniyle verilecek olan karardan Bakanlığın hukukî durumunun etkilenme ihtimali bulunmaktadır. Yargıtay kararlarında da bu gibi yargılamalarda her ne kadar usulî olarak yanlış şekilde olsa da¹⁰² Bakanlık yargılamaya dahil edilmiş ve görüş açıklama imkânı sağlanmıştır.¹⁰³

¹⁰⁰ Bkz. Yuk. IV, B.

¹⁰¹ Karar için bkz. HGK, T. 23.5.2018, 2448/1131 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹⁰² Bu husustaki tartışmalar için bkz. aşa. VI.

¹⁰³ Örn. Bkz. 2. HD, T. 20.10.2015, 5570/18883 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

VI. İLGİLİLERİN YARGILAMADAKİ DURUMU

Türk hukukunda çekişmesiz yargıya ilişkin düzenlemelerin yer aldığı HMK'nın özel hükümlerinde, ilgililerin yargılamaya katılımına ve yargılamadaki durumuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak bazı çekişmesiz yargı işleri bakımından diğer kanunlarda özel düzenlemeler yer almaktadır.¹⁰⁴ Çekişmeli yargıya benzer şekilde, çekişmesiz yargıda da kural olarak başvuran kişinin dilekçesinde gösterilen ve şekli anlamda ilgili olan kişiler yargılamanın süjesi olarak yargılamaya fiilen katılabilir ve kendi adlarına usulü işlemleri yapabilirler.¹⁰⁵ Bazı durumlarda talepte bulunan kişi esasen hukukî durumu etkilenecek olan kişileri dilekçesinde göstermeyi unutmuş yahut yargılamayı o kişiden habersiz sürdürme gayesi ile özellikle bu kişileri göstermemiş olabilir. Böyle bir durumda maddî anlamda ilgili olan kişinin hak kaybına uğramaması için yargılamaya dahil edilmesi gerekmektedir. Zira maddî anlamda ilgili olan kişilere yargılamaya katılma ve hukukî çarelere başvurma imkanının verilmesi Anayasa ile koruma altına alınan hak arama hürriyetinin ve medenî usûl ilkelerinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰⁶

İnceleme konumuzu oluşturan velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından gerek HMK'da gerekse diğer kanunlarda özel hüküm bulunmadığından, çekişmesiz yargıda ilgilinin yargılamadaki durumuna ilişkin genel kurallar bu yargılama açısından da geçerli olacaktır.

Kanunda çekişmesiz yargıda ilgililerin yargılamaya nasıl dahil olacağı açıkça düzenlenmemiş olduğundan doktrinde bu hususta farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre olması gereken hukuk bakımından mahkemenin üçüncü kişiyi davet usulü tüm çekişmesiz yargı işlerinde uygulanmalıdır.¹⁰⁷ Diğer görüşe göre ise maddî anlamda ilgililer HMK m. 124'teki şartlara tabi olmaksızın, bir dilekçe ile çekişmesiz yargıya dahil olabilmeli hatta mahkeme tarafından kendiliğinden çağrılabilmelidir.¹⁰⁸ Başka bir görüş ise çekişmesiz yargı iş-

¹⁰⁴ Örn. TTK m. 34.

¹⁰⁵ Atalı, Pekcanitez Usul, s. 2121.

¹⁰⁶ Budak, Üçüncü Kişiler, s. 111; Budak, Toplantı, s. 155.

¹⁰⁷ Budak, Üçüncü Kişiler, s. 126. Aynı yönde görüş ileri süren Aras'a göre de çekişmesiz yargı işinin başladığı, mahkemece o anda bilinen tüm ilgililere bildirilmelidir. Bkz. Aras, s. 139.

¹⁰⁸ Atalı, Pekcanitez Usul, s. 2122; Hakan Pekcanitez/Hülya Taş Korkmaz, Pekcani-

leri bakımından basit yargılama usulü uygulandığından, bu çerçevede mahkemenin ilgilileri re'sen davet ederek onlara yargılamaya katılma imkânı tanınması gerektiği ileri sürmektedir.¹⁰⁹ Yine bu hususta ileri sürülen diğer bir görüş fer'i müdahaleye ilişkin hükümlerin niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen maddî anlamda ilgililerin dinlenmesinde de uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir¹¹⁰. Bu kapsamda fer'i müdahil olarak katılmak isteyen kişi maddî anlamda ilgili olmalı, dilekçe ile müdahale talebinde bulunmalı, şekli anlamda ilgililere bu talebe itiraz imkânı verilmeli ve mahkemece katılma talebinin kabul edilmesi halinde o ilgili çekişmesiz yargı işine bulunduğu noktadan itibaren katılabilmelidir.¹¹¹

Yargıtay'ın bu konuya yaklaşımı ise farklılık göstermektedir. Kararlarda çeşitli çekişmesiz yargı işleri bakımından farklı bir usul uygulanmış olup burada özellikle velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından Yargıtay'ın görüşü üzerinde durulacaktır. Yargıtay kararlarında ekseriyetle anne ve babanın bu yargılamaya dahil edilmek sizin karar verilemeyeceği belirtilmekte ancak bu kişiler yargılama bakımından davacı ve davalı olarak kabul edilmektedir. Anne ve baba yargılamaya dahil edilmeden sonuçlandırılan bir yargılamada bozma kararı verilmekte ve bu eksiklik taraf teşkili kurumu ile açıklanmaktadır.¹¹² Esasen kararlarda, velayetin değiştirilmesi bakımından anne ve babanın hukukî durumlarının bu yargılamadan etkilenecek olması nedeniyle, yargılamaya dahil edilmesi gerektiğinin tespit edilmesi

tez Usûl-Medenî Usûl Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 623-624; Korkmaz, s. 43.

¹⁰⁹ Önder Topal, "TMK m. 173/2 ve 3'de Yer Alan Hususların Çekişmesiz Yargı İş Olup Olmadığının Değerlendirilmesi", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 3-4, 2014, s. 221.

¹¹⁰ Budak, Üçüncü Kişiler, s. 115; Budak, Toplantı, s. 155. Aynı yönde bkz. Aras, s. 95. Aksi yönde bkz. Hakan Pekcanitez/Nedim Meriç, *Medenî Usul Hukukunda Fer'i Müdahale*, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, 2020, s. 407.

¹¹¹ Budak, Üçüncü Kişiler, s. 115-116; Budak, Toplantı, s. 155.

¹¹² "Taraf teşkili kamu düzenine ilişkindir. Dava, ortak çocuklar hakkında velayetin düzenlenmesi istemine yöneliktir. Ortak çocukların annesi sağdır. Ortak çocukların anneleri davaya dahil edilmeden yargılama yürütülmüştür. Oysa, dava annenin hukuki durumunu etkileyeceğinden, annenin davaya dahil edilmesi, gösterdiği takdirde delillerin toplanması gerekmektedir. Eksik hasımla yargılamaya devam edilip yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamış ve bozmayı gerektirmiştir". 2. HD, T. 10.1.2017, 25485/181 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Aynı yönde bkz. 2. HD, T. 16.1.2020, 8374/291; 2. HD, T. 5.5.2016, 4041/9194 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

doğru olmakla birlikte, bu hususun çekişmesiz yargı bakımından uygulama alanı bulmayan taraf kurumu ile açıklanması ve maddî anlamda ilgililerin davacı ve davalı olarak adlandırılması yerinde değildir. Bunun yerine hem anne hem de baba ilgili olarak adlandırılmalı ve bu sıfatla yargılamaya dahil edilmelidir.

Yine bu yargılama bakımından çocuk, maddî anlamda ilgili olarak yargılamaya katılma hakkına sahiptir. Yargıtay'ın kararlarında belirttiği gibi davacı ve davalı sıfatı kullanılırsa çocuk bu yargılama bakımından ne davacı ne de davalı sıfatına sahip kabul edilebilir. Zira yargılamada kendisi bir talepte bulunmadığı gibi kendisinden de bir talepte bulunulmamaktadır. Bu sebeple çekişmesiz yargı işleri bakımından çekişmeli yargıya ilişkin kurumlar ihtiyacı karşılamamaktadır. Çocuk, hukukî durumunu yakından etkileyen bu yargılama bakımından her zaman yargılamaya katılarak görüş bildirme ve yargılamada usûlî işlemler yapabilme hakkına sahiptir. Bu hakkın çocuğa tanınmaması, açıkça hukukî dinlenilme hakkının ihlali anlamına gelir. Dolayısıyla eğer çocuk ayırt etme gücüne sahipse yasal temsilcinin katılımına ihtiyaç duymaksızın yargılamaya katılarak görüş açıklayabilir.¹¹³ Ancak ayırt etme gücü bulunmuyorsa kural olarak yasal temsilcisi vasıtasıyla yargılamada temsil edilmelidir.¹¹⁴ Yargılamanın konusu itibarıyla çocuk ile kanunî temsilci olan velayet hakkı sahibi ebeveyn arasında menfaat çatışması bulunduğundan çocuğa temsil kayyımı atanması ve bu vasıtayla çocuğun yargılamaya dahil edilmesi gerekir.¹¹⁵

¹¹³ Özge Yücel, *Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011, s. 129. Yazar söz konusu değerlendirmeyi velayetin kaldırılması yargılaması bakımından yapmış olmakla birlikte velayetin değiştirilmesi yargılaması da niteliği itibarıyla benzerlik gösterdiğinden çocuğun hukukî durumu bakımından aynı açıklamalar geçerlidir.

¹¹⁴ Yücel, s. 129.

¹¹⁵ “Çocukları ilgilendiren davalarda çocuk ile, velayet sorumluluğuna sahip kişiler arasında çıkar çatışmasının söz konusu olması halinde, çocuğa bir temsilci atanması gerekir (Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin 4. maddesi). Bu durumda, davacı baba ve davalılar ile küçük Z. X. arasında menfaat çatışması bulunduğu nazara alınarak, küçük Z. X.’i davada temsil etmek üzere kayyım atanması için (TMK md.426/2) yetkili vesayet makamına ihbarda bulunulması, atanacak kayyımın duruşmaya çağırılması ve göstermesi halinde delillerin toplanması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, eksik hasım ve inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır”. 2. HD, T. 18.3.2015, 25587/4867 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Aynı yönde bkz. HGK, T. 23.5.2018, 2949/1133 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

Velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından belirli hallerde Bakanlık ve koruyucu aile de maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olduğundan yargılamaya dahil edilmeleri gerekir. Yargıtay kararlarında bu hususta farklı yaklaşımlar sergilendiği görülmektedir. Bazı kararlarda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı davalı olarak gösterilmişken¹¹⁶ bazılarında ise fer'i müdahil sıfatıyla yargılamaya dahil edilmiştir.¹¹⁷ Yine kararlarda çocuğun koruma tedbiri kapsamında bir koruyucu aile yanına yerleştirilmesi halinde, koruyucu aile yargılamada fer'i müdahil sıfatıyla yer almıştır.¹¹⁸ Kanaatimizce Bakanlığın ve koruyucu ailenin davalı yahut fer'i müdahil sıfatıyla bu yargılamaya dahil edilmesi yerinde değildir. Yukarıda da açıklamış olduğumuz üzere, çekişmesiz yargı işleri bir dava niteliğinde olmadığından davacı ve davalı kavramlarının bu yargılamada yeri yoktur. Bu sebeple esasen maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olanların davalı sıfatıyla yargılamaya dahil edilmesi yerinde değildir. Yine çekişmesiz yargı işleri bakımından fer'i müdahalenin mümkün olmadığı zira re'sen araştırma ilkesinin uygulanması sebebiyle mahkemenin her zaman ilgiliyi davet ederek dinlenebileceği, ayrıca yargılama neticesinde verilen kararların maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmemesi nedeniyle kararların değiştirilip iptal edilebilmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir.¹¹⁹ Nitekim HMK'nın asli müdahaleye ilişkin 65. maddesinin gerekçesinde de fer'i müdahalenin çekişmesiz yargıda mümkün olmadığı ifade edilmiştir.¹²⁰ Bu sebeplerle ilgililerin fer'i müdahil olarak bu yargılamaya dahil edilmesi de doğru değildir. Kaldı ki maddî anlamda ilgililerin fer'i müdahil olarak yargılamada yer alması haklarını sınırlı olarak kullanmaları sonucunu doğurmaktadır. Zira yargılamada üçüncü kişi konumunda olan fer'i müdahil hakkında bir

¹¹⁶ Bkz. 2. HD, T. 8.12.2014, 25811/112; 2. HD, T. 18.03.2015, 25587/4867 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹¹⁷ Bkz. 2. HD, T. 20.10.2015, 5570/18883; 2. HD, T. 4.11.2014, 4859/21529 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹¹⁸ "...küçük hakkında koruma kararı verildiği, yurda yerleştirildiği ve 1.11.2013 tarihinde de evlat edindirilmek üzere çocuğun fer'i müdahillerle birlikte yaşamaya başladığı anlaşılmaktadır." 2 HD, T. 18.03.2015, 25587/4867 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Aynı yönde bkz. HGK, T. 23.5.2018, 2448/1131 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹¹⁹ Pekcanitez/Meriç, s. 104; Kuru, Nizasız Kaza, s. 147; Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Cilt 4, Demir Demir Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 3504; Özkes, Asli Müdahale, s. 49; Aras, s. 145.

¹²⁰ Bkz. Hakan Pekcanitez/ Hülya Taş Korkmaz/Nedim Meriç, Gerekçeli Hukuk Muhakemeleri Kanunu, On İki Levha Yayıncılık, 13. Bası, İstanbul, 2022, s. 80.

karar verilemediğinden, doktrinde tartışmalı olmakla birlikte, yargı içtihatlarında tek başına karara karşı kanun yoluna başvurmaya kabul edilmektedir. Maddî anlamda ilgilinin fer'i müdahil olarak yargılamaya katılımının sağlanması durumunda, bazı işlemleri yapamayacak ve hakları sınırlandırılacak olduğundan, fer'i müdahale kurumunun burada uygulanmayacağına kabul edilmesi gerekir.

Olmaması gereken hukuk bakımından, yargılamada şekli anlamda yer almayan maddî anlamda ilgililerin yargılamaya katılımını sağlamak için öncelikle bu kişiler yargılamanın başladığı konusunda bilgilendirilmeli ve kendilerine gerek yazılı gerekse sözlü olarak görüş açıklama imkânı sağlanmalıdır.¹²¹ Bunun için HMK m. 317'de basit yargılama usulü için getirilen hüküm kıyasen uygulanarak şekli anlamda ilgili tarafından mahkemeye sunulan dilekçe, maddî anlamda ilgililere tebliğ edilmelidir.¹²² Ayrıca ilgililere yargılama dosyasını ve delilleri inceleme ve bu delillere karşı beyanda bulunma hakkı tanınmalıdır.¹²³ Yine yargılama neticesinde verilen karar maddî anlamda ilgililere de tebliğ edilmeli ve kanun yoluna başvuru imkânı sağlanmalıdır. Nitekim HMK m. 387'de de hukukî yararı bulunan ilgililerin kararın öğrenilmesinden itibaren iki hafta içinde istinaf yoluna başvuru hakkı bulunduğu düzenlenmiştir. Bu kapsamda yargılamaya katılma imkânı sağlanmış olsun veya olmasın maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olan herkesin karara karşı öğrenme tarihinden itibaren kanun yoluna başvuru hakkı bulunmaktadır.¹²⁴

¹²¹ Kuru, Nizasız Kaza, s. 166-167; Ulukapı, s. 23; Özkes, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s. 272; Kuru, Freiwillige Gerichtsbarkeit, s. 408.

¹²² Aras, s. 98.

¹²³ Alman Aile ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Kanun § 13'te ilgililerin dosya inceleme hakkına sahip olduğu açıkça düzenlenmiştir. Dosya inceleme hakkının kullanılabilmesi için ilgilinin bu talebinin diğer ilgililerden birinin ciddi bir menfaatine karşı çıkmaması gerekir. Örneğin aile içi şiddetin mevcut olması durumunda şiddet mağdurunun güncel adresinin gizlenmesinin gerekmesi bu kapsamdadır. Ancak bu halde talebi reddedilen ilgilinin tüm belgeleri incelemesi engellenemez ve yargılama konusu hakkında bilgi sahibi olabilmesi için dosya içeriği hakkında bilgilendirilmesi gerekir. Bu hususta bkz. Ursula Bumiller /Dirk Harders/Werner Schwamb, FamFG Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, 12. Auflage, München, 2019, FamFG § 13 Rn. 6; Musielak/Borth/Frank, FamFG § 13 Rn. 3; Keidel/Sternal FamFG § 13 Rn. 25; Andreas Jürgens/ Jutta Kretz, Betreuungsrecht, 6. Auflage, München, 2019, FamFG § 13 Rn. 3.

¹²⁴ "Koruyucu aile, çocuğun bakım, gözetim ve eğitimi ile yükümlü ve sorumludur. (Yönetmelik m. 15/1-a, b) O halde, açıklanan yasal düzenlemeler dikkate alındı-

Velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından, maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olan çocuk ayırt etme gücüne sahipse kanun yollarına kendisi başvurabilir.¹²⁵ Ayırt etme gücüne sahip olmaması nedeniyle çocuk bir kayyım vasıtasıyla temsil ediliyorsa, çocuk adına kayyım tarafından yargılamaya ilişkin deliller gösterilecek¹²⁶ ve karara karşı kayyım tarafından kanun yoluna başvurulacaktır.¹²⁷ Çocuk dışındaki diğer maddî anlamda ilgililer ise doğrudan, bizzat veya vekil aracılığıyla karara karşı kanun yoluna başvurabilirler.

SONUÇ

6100 sayılı HMK m. 382 gereğince velayetin değiştirilmesi yargılaması çekişmesiz yargı işi niteliğinde olduğundan bu yargılama usulüne ilişkin kurallar uygulama alanı bulacak ve çekişmesiz yargıya özgü kavram ve kurumlar geçerli olacaktır. Bu kavramlardan en önemlisi çekişmesiz yargı işleri bakımından uygulama alanı bulan ilgili kavramdır. Çekişmesiz yargıda ilgililer, maddî anlamda ilgili ve şekli anlamda ilgili olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Bir çekişmesiz yargı işi hakkında verilecek olan karardan hukukî durumu etkilenen veya etkilenme ihtimali bulunan kişiler maddî anlamda ilgili olarak tanımlanırken, çekişmesiz yargı işinde talepte bulunan kişinin dilekçesinde yer alan kişiler ve mahkemece yargılamaya süje olarak dahil edilen kişiler şekli anlamda ilgili olarak kabul edilmektedir.

Velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından kural olarak anne, baba ve çocuk maddî anlamda ilgili sıfatına sahiptir. Ancak somut olayın özelliğine göre, bu kişiler dışındaki kişilerin de bu

ğında çocuğun bakım ve gözetiminden sorumlu ve bununla yükümlü olan koruyucu ailenin verilen kararı temyiz etmekte hukuki yararının bulunduğu, bu sebeple temyiz etme hak ve yetkisinin mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır." 2. HD, T. 7.7.2014, 8221/15710 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹²⁵ Yücel, s. 129.

¹²⁶ "Davaya konu çocuk ile velayet sorumluluğuna sahip olan ebeveyn arasında çıkar çatışmasının bulunduğu nazara alınarak çocuğu davada temsil etmek üzere temsil kayyımının atanması için (TMK m. 426/2) vesayet makamına ihbarda bulunulması, atanacak temsil kayyımının duruşmaya daveti ve göstermesi halinde tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik hasım ve inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır". 2. HD, T. 31.10.2016, 11615/14223 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹²⁷ Yücel, s. 131. Örn. Bkz. Sakarya BAM 2. HD, T. 17.2.2020, 1100/190 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

yargılama bakımından maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olması mümkündür. TMK m. 346 ve m. 347 gereğince çocuğun menfaatinin korunmasının gerekmesi nedeniyle, çocuğun anne ve babadan alınarak bir aile yanına yerleştirilmesine karar verilmesi mümkündür. Bu halde anne ve babanın velayet hakkı sona ermediğinden velayetin değiştirilmesi yargılaması gündeme gelebilir. Bu yargılama sırasında çocuğun yanına yerleştirildiği koruyucu aile de maddî anlamda ilgili sıfatına sahip kabul edilmelidir. Ayrıca koruyucu aile kurumunun gündeme gelmesi halinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın denetim ve gözetim görevi devam ettiğinden bu halde ayrıca Bakanlık da maddî anlamda ilgili sıfatına sahiptir.

Yine TMK'da ve ilgili diğer mevzuatta yer alan koruyucu önlemler kapsamında çocuğun kuruma yerleştirilmesi de mümkündür. Bu halde de velayet anne ve babadan kaldırılmadığından velayetin değiştirilmesi ve koruma kararının kaldırılması için anne veya baba mahkemen talepte bulunabilir. Çocuğun kuruma yerleştirilmesine karar verilmesi halinde, yerleştirme hizmeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilecektir. Velayetin değiştirilmesi yargılaması bakımından, böyle bir durumda Bakanlığın da maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olduğu kabul edilmelidir.

Velayetin değiştirilmesi yargılaması hâkimin re'sen harekete geçtiği çekişmesiz yargı işleri arasında yer aldığından, şeklî anlamda ilgili kavramı ile maddî anlamda ilgili kavramı bir arada bulunmaktadır. Zira bu nitelikteki işler bakımından ancak maddî anlamda ilgili sıfatı bulunan kişilerin şeklî anlamda ilgili sıfatına sahip olabileceği kabul edilmektedir. Bunun sonucu olarak, yalnızca mahkemeyi harekete geçirmek amacıyla ihbarda bulunan kişiler, şeklî anlamda ilgili sıfatını kazanamazlar. Velayet sahibi olan eşin kısıtlanması halinde, kısıtlama kararı veren sulh hukuk mahkemesi veya kısıtlılığın bildirildiği Nüfus Müdürlüğü, velayetin değiştirilmesi için aile mahkemesine ihbarda bulunursa, bu yargılama bakımından maddî anlamda ilgili niteliğinde olmadığından, şeklî anlamda ilgili sıfatını da kazanmayacaktır.

Çekişmesiz yargıda gerek maddî anlamda ilgililerin gerekse şeklî anlamda ilgililerin yargılamaya katılarak usulî işlem yapabilmeleri hukukî dinlenilme hakkının bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu kapsamda velayetin değiştirilmesi yargılamasında anne, baba ve çocuğun yanında diğer maddî anlamda ilgililerin dinlenmesi ve görüş açıklamasının sağlanması, tüm bu hususlar gerçekleştiikten sonra yargılama hakkında bir karar verilmesi gerekir.

Maddî anlamda ilgililerin henüz şeklî anlamda ilgili sıfatını kazanmadıkları durumda yargılamaya nasıl katılacakları ve hangi usulü işlemleri yapacakları hususunda kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu hususta doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüş olmakla birlikte, kanaatimizce maddî anlamda ilgililer öncelikle yargılamanın başladığı konusunda bilgilendirilmeli ve yargılama konusu hakkında gerek yazılı gerekse sözlü olarak görüş bildirme hakkı kendilerine sağlanmalıdır. Bu kapsamda, şeklî anlamda ilgili tarafından mahkemeye sunulan talep dilekçesi yargılama bakımından maddî anlamda ilgili sıfatına sahip olanlara tebliğ edilebilir. Ayrıca maddî anlamda ilgililere de dosya inceleme ve dosyada bulunan delillere karşı beyanda bulunma hakkı verilmelidir. Yine yargılama neticesinde de verilen karar maddî anlamda ilgililere tebliğ edilmeli ve bu kişilere kanun yoluna başvuru imkânı sağlanmalıdır.

Kaynakça

Kitaplar

- Akıntürk Turgut/Ateş Derya, Aile Hukuku, İkinci Cilt, Beta, Yenilenmiş 20. Baskı, İstanbul, 2017.
- Akyüz Emine, Çocuk Hukuku, 7. Baskı, Ankara, 2020.
- Aras Aslı, Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü, Yetkin, Ankara, 2017.
- Arslan Ramazan/Yılmaz Ejder/Taşpınar Ayvaz Sema/ Hanağası Emel, Medenî Usul Hukuku, Yetkin, 6. Baskı, Ankara, 2020.
- Atalı Murat, Pekcanıtez Usul- Medenî Usul Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, 2017 (Pekcanıtez Usul).
- Atalı Murat/Ermenek İbrahim/Erdoğan Ersin, Medenî Usul Hukuku, Yetkin, 4. Bası, Ankara, 2021 (Medenî Usul).
- Baktır Çetiner Selma, Velayet Hukuku, Ankara, 2000.
- Budak Ali Cem, Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması, Beta, İstanbul, 2000 (Üçüncü Kişiler).
- Bumiller Ursula/Harders Dirk/Schwamb Werner, FamFG Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, 12. Auflage, München, 2019.

- Dural Mustafa/Öğüz Tufan/Gümüş Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 17. Baskı, İstanbul, 2022.
- Erdönmez Güray, Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017 (Pekcanitez Usul).
- Gençcan Ömer Uğur, Velayet Hukuku, Yetkin, Ankara, 2015 (Velayet).
- Grassinger Gülçin Elçin, Türk Medeni Kanunu'nda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler, İstanbul, 2009 (Küçüğün Korunması).
- Haußleiter Martin/Gomille Christian, FamFG Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, 2. Auflage, München, 2017.
- Johannsen Kurt H./Henrich Dieter /Althammer Christoph. Familienrecht, Scheidung, Unterhalt, Verfahren Kommentar, 7. Auflage, München, 2020.
- Jürgens Andreas/Kretz Jutta. Betreuungsrecht, 6. Auflage, München, 2019.
- Kale Serdar, Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Keidel Theodor /Werner Sternal, FamFG Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit Kommentar, 20. Auflage, München, 2020.
- Keidel Theodor, FamFG Gesetz Über das Verfahren in Familiensachen in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit Kommentar, 20. Baskı, 2020.
- Kemper Rainer/Schreiber Klaus, Familienverfahrensrecht, Handkommentar, 3. Auflage, Baden-Baden, 2015.
- Kılıçoğlu Ahmet M., Aile Hukuku, 4. Bası, Ankara, 2019.
- Kuru Baki, Nizasız Kaza, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1961 (Nizasız Kaza).
- Kuru Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Cilt 1, Demir Demir Yayınevi, İstanbul, 2001 (Cilt 1).
- Kuru Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Cilt 2, Demir Demir Yayınevi, İstanbul, 2001 (Cilt 2).
- Kuru Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Cilt 4, Demir Demir Yayınevi, İstanbul, 2001 (Cilt 4).
- Kuru Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, Legal Yayınevi, İstanbul, 2016, (İstinaf).
- Köprülü Bülent/Kaneti Selim, Aile Hukuku, İstanbul, 1985/1986.
- Lent Friedrich, Freiwillige Gerichtsbarkeit, 3. Baskı, München und Berlin, 1958.
- Musielak Hans-Jocanhim /Borth Helmut /Frank Martin/Grandel Mathias, Familiengerichtliches Verfahren Kommentar, 7. Auflage, München, 2022.
- Özekes Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Yetkin, Ankara, 2003 (Hukuki Dinlenilme Hakkı).
- Özekes Muhammet, Temel Hukuk Bilgisi, On İki Levha Yayıncılık, 11. Bası, İstanbul, 2021 (Temel Hukuk).
- Oğuzman Kemal/Dural Mustafa, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.

- Özmen İsmail, Velayet Hukuku Davaları, 1. Baskı, Ankara, 2005.
- Özcan Bilge, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara, 2015.
- Pekcanıtez Hakan/Taş Korkmaz Hülya, Pekcanıtez Usul-Medenî Usul Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Pekcanıtez Hakan/Atalay Oğuz /Özekes Muhammet, Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, On İki Levha Yayıncılık, 8. Bası, İstanbul, 2020.
- Pekcanıtez Hakan/Meriç Nedim, Medenî Usul Hukukunda Fer'î Müdahale, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, 2020.
- Pekcanıtez Hakan/Taş Korkmaz Hülya/Meriç Nedim, Gerekçeli Hukuk Muhakemeleri Kanunu, On İki Levha Yayıncılık, 13. Bası, İstanbul, 2022.
- Rauscher Thomas, Münchener Kommentar zum FamFG, 3. Auflage, München, 2018.
- Serozan Rona, Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, 2. Baskı, İstanbul, 2005.
- Tanrıver Süha, Medenî Usul Hukuku, Cilt 1, Yetkin, Ankara, 2021 (Medenî Usûl).
- Taş Korkmaz Hülya, Medenî Usul Hukukunda İradî Taraf Değişikliği, Yetkin, Ankara, 2014.
- Tekinay Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, İstanbul, 1982.
- Tutumlu Mehmet Akif, Medeni Usul Hukuku Sorunları, Cilt 1, Seçkin, Ankara, 2010 (Medeni Usul).
- Ulukapı Ömer, Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, Mimoza Yayınları, Konya, 1997.
- Usta Sevgi, Çocuk Hakları ve Velayet, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012 (Çocuk Hakları).
- Yücel Özge, Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.
- Yücel Yeliz, Türk Medeni Hukukunda Boşanma Halinde Velayet, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması ve Çocuğun Soyadı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- Yüksel Sera Reyhani, Velayet Hakkı ve Anayasal Sınırları, Legal Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, 2020.

Makaleler

- Akçaal Mehmet, "Velayetin Değiştirilmesi", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 1, 2022, s. 190- 205.
- Akil Cenk, "Basit Yargılama Usulünde Dosya Üzerinden Nihai Karar Verilip Verilemeyeceği (HMK m. 320/1) Üzerine Düşünceler", *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 7, Sayı 75, 2012, s. 14-19.
- Akil Cenk, "Vesayete İlişkin Olanlar Dışında Türk Medeni Kanunu'nda Yer Alan Çekişmesiz Yargı İşleri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 62, Sayı 4, 2013, s. 923-969, (TMK).
- Ansay Sabri Şakir, Münazaasız (İhtilafsız) Kaza, *Adalet Dergisi*, Sayı 2, 1939.
- Aras Aslı, "Çekişmesiz Yargı İşlerinde Görev ve Yetki", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2016, s. 65-86.
- Arat Ayşe, "Medeni Kanun'da Velayetin Kaldırılması Tedbiri ve Bu Tedbirin Uygulanması", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 2, 2012, s. 275-296.

- Börü Levent, “Medeni Usul Hukukunda Taraf Kavramı”, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, Cilt 8, Sayı 21, 2012, s. 44-60.
- Budak Ali Cem, “Türk Hukukunda Çekişmesiz Yargı”, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı-IV*, Ankara, 2005, s. 128-187, (Toplantı).
- Ceylan Ebru, “Türk Velayet Hukukunda Yeni Gelişmeler”, *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt 16, Sayı 181, 2018, s. 35-68.
- Çelik Cemil, “Velayetin Kaldırılması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 1, 2004, s. 255-309.
- Çetiner Selma, “Velayet Müessesesinin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Niteliği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, Özel Sayı (Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan), s. 25-46.
- Doğan Recep, “Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2013/2, s. 145-170.
- Gençcan Ömer Uğur, “HMK Sonrasında Velayetin Değiştirilmesi Davalarında Yargıtay Uygulaması”, *İzmir Barosu Dergisi*, Yıl 80, Sayı 1, 2015, s. 143-180 (Yargıtay Uygulaması).
- Grassinger Gülçin Elçin, “Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, İstanbul, 2010, s. 823-846 (Çocuğun Menfaati).
- Kuru Baki, “Freiwillige Gerichtsbarkeit im Türkischen Recht”, Prof. Dr. Fadıl Sur’un Anısına Armağan, Ankara, 1983, (Freiwillige Gerichtsbarkeit).
- Oktay Özdemir Saibe, “Boşanma Davalarında Çocuklara İlişkin Kararlar Bakımından Çocuğun Dinlenme Hakkı”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi ‘ye Armağan, Cilt 2, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s.1219-1242.
- Özekes Muhammet, “Çekişmesiz Yargıda İlgililerin Kanun Yoluna Başvuru Hakkı”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara, 2008, s. 685-691 (İlgili).
- Özer Taşkın Özden, “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 2020, s. 239-262.
- Özmumcu Seda, “Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re’sen Araştırma İlkesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 2014, s. 145-171.
- Pekcanıtez Hakan, “Hukuki Dinlenme Hakkı”, Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, 2000, ss. 753-791 (Hukuki Dinlenme).
- Tanrıver Süha, “6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Revizyonu Üzerine Bazı Düşünceler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Yıl 24, Sayı 99, 2012, s. 15-34 (Düşünceler).
- Taşatan Caner, “Velayetin Değiştirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 28, Sayı 1, 2022, s. 387-406.
- Tutumlu Mehmet Akif, “Çekişmesiz Yargıda İspat Kurallarının İşleyişi ve Delillerin Toplanması”, *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt 4, Sayı 44, 2006 (İspat Kuralları).
- Usta Sevgi, “Koruyuculuk Mu, Evlatlık mı? Bir Çocuk Bakım ve Koruma Modeli Olarak Koruyucu Aile ve Türkiye Uygulaması”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye 80. Yıl Armağanı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 21-61.

- Yenice Kazım, "Tarafların Yeterliliği", *Adalet Dergisi*, Yıl 54, Sayı 9-10, 1963, s. 937-953.
- Yıldırım Kâmil, "Alman Hukukunda Çekişmesiz Yargı", *Medenî Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı-IV*, 30 Eylül-11 Ekim 2005, Ankara, ss. 18-48.
- Zimmermann Walter, *Die Beteiligten im neuen FamFG, Familie Partnerschaft Recht*, 2009, 1-2, s. 5-8.

Mahkeme Kararları

www.lexpera.com.tr

- Sakarya BAM 2. HD, T. 17.2.2020, 1100/190.
- Yargıtay 2. HD, T. 28.2.2017, 24197/2117.
- Yargıtay 2. HD, T. 8.10.2015, 3861/17857.
- Yargıtay 2. HD, T. 02.04.2001, 3651/5107.
- Yargıtay 2. HD, T. 13.01.2014, 13646/157.
- Yargıtay 2. HD, T. 16.1.2020, 7917/298.
- Yargıtay 20. HD, T. 17.6.2019, 2624/4100.
- Yargıtay 20. HD, T. 20.12.2019, 6028/7619.
- Yargıtay 2. HD, T. 11.3.1974, 1496/1412.
- Yargıtay 2. HD, T. 16.4.2012, 15967/9807.
- Yargıtay 2. HD, T. 5.10.2006, 5260/13228.
- Yargıtay HGK, T. 14.6.2017, 1887/1196.
- Yargıtay 2. HD, T. 26.11.2014, 16412/23849.
- Yargıtay 2. HD, T. 16.1.2020, 8374/291.
- Yargıtay 2. HD, T. 17.12.2015, 23906/24251.
- Yargıtay 2. HD, T. 16.1.2020, 7917/298.
- AYM, 2013/2910, 5.11.2015.
- Yargıtay 2. HD, T. 18.3.2015, 25587/4867.
- Yargıtay HGK, T. 23.5.2018, 2448/1131.
- Yargıtay 2. HD, T. 08.12.2014, 25811/25112.
- Yargıtay 2. HD, T. 4.11.2014, 4859/21529.
- Yargıtay 2. HD, T. 20.10.2015, 5570/188883.
- Yargıtay 2. HD, T. 10.10.2016, 10749/1365.
- Yargıtay 2. HD, T. 20.01.2014, 15896/889.
- Sakarya BAM 2. HD, T. 17.2.2020, 1100/190.
- Yargıtay 20. HD, T. 7.11.2016, 12675/10199.
- Yargıtay 2. HD, T. 24.12.2015, 21605/24933.
- Yargıtay 2. HD, T. 16.4.2012, 15967/9807.
- Yargıtay 2. HD, T. 3.11.2011, 3217/18027.
- Yargıtay 2. HD, T. 16.4.2011, 15967/9807.
- Yargıtay 2. HD, T. 22.11.2018, 6976/13405.

- Yargıtay 2. HD, T. 24.5.2018, 2764/6693.
Yargıtay HGK, T. 27.6.2018, 3117/1278.
Yargıtay 2. HD, T. 10.1.2017, 22970/148.
Yargıtay 2. HD, T. 16.2.2015, 2140/1932.
Yargıtay 2. HD, T. 18.9.2013, 16819/2119.
Yargıtay 2. HD, T. 4.10.2018, 5626/10626.
Yargıtay 2. HD, T. 27.11.2018, 5593/13599.
Yargıtay 2. HD, T. 8.6.2020, 1471/2663.
İzmir BAM 2. HD, T. 27.3.2017, 702/553.
Yargıtay 2. HD, T. 18.9.2013, 16819/21199.
Yargıtay 2. HD, T. 25.3.2010, 16126/5764.
Yargıtay HGK, T. 23.5.2018, 2448/1131.
Yargıtay 2. HD, T. 20.10.2015, 5570/18883.
Yargıtay 2. HD, T. 10.1.2017, 25485/181.
Yargıtay 2. HD, T. 16.1.2020, 8374/291.
Yargıtay 2. HD, T. 5.5.2016, 4041/9194.
Yargıtay HGK, T. 23.5.2018, 2949/1133.
Yargıtay 2. HD, T. 8.12.2014, 25811/112.
Yargıtay 2. HD, T. 18.03.2015, 25587/4867.
Yargıtay 2. HD, T. 20.10.2015, 5570/18883.
Yargıtay 2. HD, T. 4.11.2014, 4859/21529.
Yargıtay 2. HD, T. 18.03.2015, 25587/4867.
Yargıtay HGK, T. 23.5.2018, 2448/1131.
Yargıtay 2. HD, T. 7.7.2014, 8221/15710.
Yargıtay 2. HD, T. 31.10.2016, 11615/14223.
Sakarya BAM 2. HD, T. 17.2.2020, 1100/190.

